

KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO
FORNMINNESEKSJONEN

Postboks 6762,
St. Olavs Plass
0130 Oslo

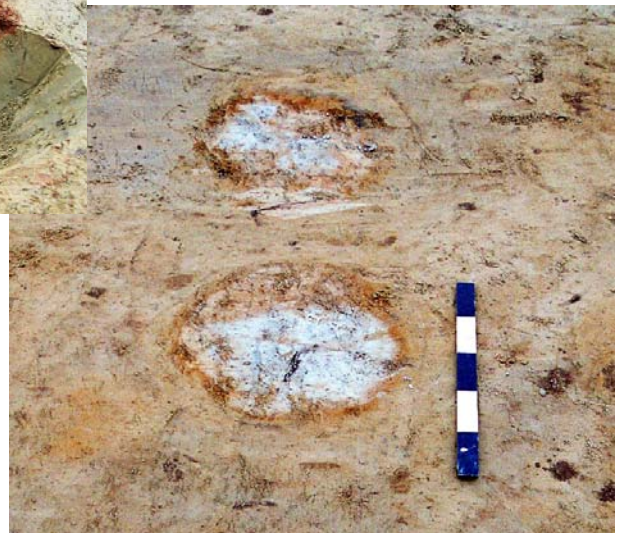
RAPPORT

ARKEOLOGISK UTGRAVNING

BOSETNINGSSPOR

NES, 93/17
GRUE KOMMUNE, HEDMARK

Stine A. Melvold /
Inger Marie Berg-Hansen

Oslo 2008

**KULTURHISTORISK
MUSEUM
UNIVERSITETET
I OSLO**

Gårds-/ bruksnavn Nes og Østmo	G.nr./ b.nr. 93/17 og 93/16
Kommune Grue	Fylke Hedmark
Saksnavn Nes, Grue, Hedmark.	Kulturminnetype Diverse bosetningsspor
Saksnummer (arkivnr. Kulturhistorisk museum) 06/4337	Tiltakskode/ prosjektkode 759052/ 250664
Eier/ bruker, adresse Nes gård og Østmo gård.	Tiltakshaver Glåmdalen interkommunale vann- og avløpsselskap.
Tidsrom for utgravning 09. – 20.10.2006	M 711-kart/ UTM-koordinater/ Kartdatum (23) UTM sone 33 (EUREF89/WGS84) Nord: 6697622,7. Øst: 335197,9
ØK-kart DC056-5-4	ØK-koordinater N: 265770, Ø: -66595
A-nr. 2006/293	C-nr. C55667 – C55672
ID-nr (Askeladden) 100106 og 100105	Negativnr. (Kulturhistorisk museum) Cf33131 – Cf33136
Rapport ved: Stine Melvold	Dato: 08.12.2006/ 17.11.2008
Saksbehandler: Inger Marie Berg-Hansen	Prosjektleder: Inger Marie Berg-Hansen

SAMMENDRAG

I forbindelse med anleggelse av ny vannledning til Grue kommune i Hedmark, gjennomførte Kulturhistorisk museum en arkeologisk utgravning på Nes 93/17 i Grue kommune. Utgravningen foregikk i perioden 09.–20.10.2006, og ble gjennomført som en konvensjonell flateavdekking. Under utgravningen ble det funnet 55 strukturer av forhistorisk karakter, 39 var stolpehull, 2 ildsteder, 5 kokegroper, 2 smiegroper og 7 nedgravninger.

Hovedsakelig stammer aktiviteten på Nes fra førromersk jernalder, 10 av 12 dateringer er fra denne perioden. I tillegg er et stolpehull datert til yngre bronsealder og en nedgravning/ vegggrøft til folkevandringstid. Et stolpehull fra registreringen på Østmo er datert til høymiddelalder.

Det ble påvist to atskilte områder med stolpehull. I den nordlige delen av felt A ble det funnet 11 stolpehull og et ildsted fra et hus. Sporene etter huset består av to rekker stolpehull orientert ca nord-sør, med et ildsted i den nordlige delen av huset. Fire av stolpehullene og ildstedet er datert til førromersk jernalder.

Husområde 2 omfattet 22 stolpehull av noe varierende karakter, enkelte av dem svært veldefinerte og dype. Et stolpehull ble datert til yngre bronsealder, et til førromersk jernalder og en vegggrøft til folkevandringstid. Dateringene bekrefter at stolpehullene sannsynligvis representerer flere faser av hus.

Det er også påvist en smiegrop, S-80. Også S-51 ser ut til å være rest av en smiegrop, begge er datert til førromersk jernalder. Det ble også påvist rester av kokegroper og enkelte nedgravninger av ukjent funksjon. To kokegroper ble datert til førromersk jernalder.

Innhold

1. Bakgrunn for undersøkelsen	2
2. Deltagere, tidsrom	2
3. Formidling	3
4. Landskapet - funn og fornminner	3
5. Utgravningen.....	5
5.1 Problemstillinger – prioriteringer	5
5.2 Utgravningsmetode.....	7
5.3 Utgravningens forløp.....	8
5.4 Kildekritiske forhold	9
5.5 Utgravningen.....	10
5.5.1 Funnmateriale	10
5.5.2 Strukturer	10
5.5.3 Datering	20
5.5.4 Naturvitenskapelige prøver	20
5.5.5 Analyser.....	21
5.6 Vurdering av utgravningsresultatene, tolkning og diskusjon.....	21
6. Konklusjon	22
7. Litteratur	22
8. Vedlegg	24
8.1. Strukturliste	24
8.2. Funn og prøver	28
8.3. Tegninger	30
8.4. Fotoliste.	31
8.5. Prøveresultater	35
8.6. Kart.....	43
8.7. Tilveksttekst	50

RAPPORT FRA ARKEOLOGISK UTGRAVNING

NES, 93/17, GRUE KOMMUNE, HEDMARK FYLKE

FORFATTER STINE A. MELVOLD

1. BAKGRUNN FOR UNDERSØKELSEN

Glåmdalen interkommunale vann- og avløpsselskap (GIVAS) planla å anlegge ny hovedvannledning til Grue kommune, Hedmark fylke, høsten 2006. På bakgrunn av dette foretok Hedmark fylkeskommune registreringer i vannledningstraseen langs Glomma i perioden 28.04-05.07.2006, i Kongsvinger og Grue kommune. Ved maskinell søkesjaktning ble det påtruffet to områder med funn av automatisk fredete kulturminner; på Østmo gnr. 93/16 og på Nes gnr. 93/17, begge i Grue kommune, Hedmark fylke. På Østmo var det mulig å finne et alternativt trasévalg, slik at man unngikk å komme i konflikt med kulturminnene, med unntak av et mulig stolpehull. Dette var imidlertid ikke mulig på Nes, og fylkeskommunen anbefalte at det ble søkt om dispensasjon for dette området. Riksantikvaren ga dispensasjon fra kulturminneloven i brev av 18.09.2006.

2. DELTAGERE, TIDSROM

Den arkeologiske utgravningen foregikk i perioden 09.10 – 20.10.2006. Prosjektleder ved KHM var Inger Marie Berg-Hansen, og følgende personer deltok i felt:

Navn/stilling/tidsrom	Antall dager
Stine A. Melvold, feltleder I, 9.10 – 20.10.2006	10 dager
Hanne Mette Rendall Wooldridge., feltass., 9.10 – 20.10.2006	10 dager
Ellen K. Friis, feltassistent, 16.10 – 20.10.2006	5 dager
Totalt:	25 dagsverk - 2 dagsverk sykmelding 23 dagsverk i felt

To dagsverk bortfalt dessverre fredag 13.10 på grunn av akutt sykdom for både feltleder og feltassistent. Feltmannskapet ble forsterket med en ekstra feltassistent den siste uken.

Tiltakshaver sørget for å leie inn maskinfører Odd Rusten i ca tre og en halv arbeidsdag.

Digital innmåling av undersøkelsesområdet og strukturene ble utført av Lars Gustavsven ved KHM mandag 16.10.2006. Mens undersøkelsen pågikk var prosjektleder Inger Marie Berg-Hansen på befaring i felt onsdag 11.10 og tirsdag

17.10 – da i følge med Wenche Helliksen – og de var begge behjelpelige med snitting og dokumentasjon av strukturer ca ½ arbeidsdag.

Tiltakshavers (GIVAS) kontaktperson, Bård Skakkestad, var innom feltet ved flere anledninger. Samarbeidet med både GIVAS og grunneier på Nes gård fungerte i utgravningssituasjonen meget tilfredsstillende.

3. FORMIDLING

Formidling i forbindelse med utgravningen begrenset seg til enkelte samtaler med forbigående folk, men det var få besøkende i felt mens utgravningen pågikk. Dette kan komme av undersøkelsesområdets beliggenhet utenfor tettbygde strøk langs Rv. 210, med få parkeringsmuligheter i umiddelbar nærhet til feltet.

Glåmdalen avis var på besøk den siste uken, noe som resulterte i førstesideoppslag fredag 20.10.2006 (se vedlegg).

4. LANDSKAPET - FUNN OG FORNMINNER

I prosjektplanen (Berg-Hansen 2006) er det redegjort for landskap, funn og fornminner i området, dette gjengis i det følgende. Nes gård ligger ca 24 km nord for Kongsvinger, rett øst for Rv. 210 og rett vest for elva Glomma, nær sørlig grense i Grue kommune, Hedmark fylke. Nord for gården går en sideelv til Glomma, og eiendommen er derfor naturlig avgrenset som et nes. Området ellers er preget av et relativt åpent landskap med slake jordbruksletter, spredt bebyggelse med mindre skogsområder og en åsrygg mot vest. Nes gård ligger drøyt 156 m o.h.

Undersøkelsesområdet ligger i dyrket mark, på et jorde umiddelbart sørvest for gården Nes, øst for og langs Rv. 210. Stedet ligger på en slak høyde over elva, som ikke er direkte synlig, men som befinner seg 290 m mot øst. Videre mot sør ligger et lite skogholt ved en bukt i elva. I undersøkelsesområdet er det hovedsakelig dyrket poteter de siste åra, og også noe korn. Undergrunnen bestod av relativt kompakt meget fin sand, nesten siltig, lys gulgrå på farge. Antagelig dreier det seg om finsorterte elveavsetninger, som var helt fri for stein og med god dreneringsevne.

Elva Glomma må til alle tider ha vært en sentral ferdselsåre. Det finnes flere -eid navn i området, antagelig gamle krysningspunkter, som Fosseid og Eidtjernet, sør for undersøkelsesområdet. Gården Nes er regnet for å være en av de eldste sentralgårdene i området, men kunnskapen om den tidlige jordbruksbosetningen i denne delen av Hedmark er mangelfull. Det kan antas at Nes har gitt navn til flere av sekundærgårdene i nærheten, som Nesmoen, Nesteppa, Nesholtet og Nesholen (Askeladden) (se vedlagte kart). Nes gård er nevnt flere ganger i Diplomatarium Norvegicum på 1400- og 1500-tallet, første gang i 1442 (Brodshaug 2006). Basert på gårdsnavnene i området, det lette sandblandede jordsmonnet på Nes, og at *”...garden frå gammalt av har vært en stor gard”*, henfører Harald Hveberg Nes til jernalderen, før 800 e.Kr (Hveberg 1948:36-62). A.W. Brøgger fremhever derimot sørlige Østerdalen og Solør før 800 e.Kr som preget av *”..skog, skog,*

bare skog og jaktmarker for veidefolk...” inntil det skjer et landnåm av bønder i vikingtiden i de områdene som tidligere ikke har hatt ”fast bygd” (Brøgger 1942:21-23). I disse nye bydgene skal Grue ha vært et av flere sentrum (op. cit.). Dette baserer Brøgger på oldfunn i Glåmdalen (dvs. løsfunn), der funn i Solør knyttet til vikingtid er langt flere enn i foregående perioder, det er gjort flere gravfunn fra vikingtid i regionen.

Figur 1: Utgravningsområdet ved oppstart. Foto mot sør, ved Stine Melvold.

I Grue kommune er det ikke tidligere verken utgravd eller registrert bosetningsspor fra jernalder i dyrket mark, og generelt er det kjent relativt få funn og fornminner i området. Det ser ut til at det i nyere tid ikke er gjennomført noen faglig funderte arkeologiske utgravninger i Grue. Det er dermed vanskelig å skulle fastslå noe om områdets bosetningshistorie basert kun på tilfeldige løsfunn og navneforskning. Det skal imidlertid ha funnet sted en undersøkelse av et gravfunn i regi av Oldsaksamlingen og konservator Bjørn Hougen i 1920 eller 1924, på Skjelner gnr. 25/1 (Oldsaksamlingens tilvekst, C23544). Denne undersøkelsens karakter og omfang er ukjent, men det skal her dreie seg om fire mannsgraver og to kvinnegraver med funn knyttet til vikingtid (Brøgger 1942:24).

Følgende automatisk fredete kulturminner er registrert i nærheten av undersøkelsesområdet i Riksantikvarens database Askeladden:

Id-nr. Askeladden	Type kulturminne	Datering	Sted/avstand til planområdet
100105	Bosetningsspor	Jernalder	Østmo 93/16, Grue kommune, Hedmark. 520 m mot nordøst, påvist av Hedmark fylkeskommune samtidig som Nes 93/17, ikke videre undersøkt.
11732	Kirkested	Middelalder	Kirkhus 86/10,11, Kongsvinger kommune, Hedmark. 6 km mot sør: Fyrlundar kirketuft. Skjelettgraver og bygningsrester i dyrket mark.
30442	Kullgrop	Middelalder	Piksrud 51/13,14,15, Grue kommune, Hedmark. 3 km mot nordøst: en enkelt kullgrop beliggende i tett furuskog.

Av oldsaksfunn på gårdene i nærheten, er det i følge Oldsaksamlingens tilvekstkatalog funnet og levert inn et dolkeblad av flint (C20241) fra gården

Skara i Grue kommune, 1,7 km nordøst for Nes. Dessuten er det funnet og innlevert en spydspiss av jern (C20186), eldre jernalders type, fra gården Foss, drøyt 5 km mot sør, Kongsvinger kommune.

Det er i følge grunneier ikke gjort noen gjenstandsfunn på Nes. På Østmo er det derimot gjort funn i dyrket mark, og det skal være innlevert 6 flintavslag, 2 spinnehjul og en slipestein. Under registreringene ble det gjort ytterligere funn av flintavslag, leirklining, jernslag m.m. (Brodshaug 2006).

I Grue kommune finnes en rekke stedsnavn som vitner om tilgang på myrmalm, som Jannåa, Jannmyra, Myssmørmyra etc., særlig i utmarksområder (Hveberg 1948:65). Det har også forekommet jernutvinning i åsen vest for undersøkelsesområdet i nyere tid. Drøyt 3 km mot sørsørvest finnes stedsnavnene Kollåsen (276 m o.h.) og Gruvåsen (231 m o.h.). Her lå de såkalte Ramsøygruvene. Navnet Kollåsen skal stamme fra kullbrenning på 1700-tallet, i sammenheng med at bøndene i området ble pålagt å levere kull til Odals verk. Ramsøygruvene ble satt i drift i 1708. Her ble det brutt jernmalm i fjell som ble smeltet i masovner (Mandt 1953:374-378).

Som det fremgår, er kunnskapen relativt mangelfull mht. bruken av dette området sørvest i Grue kommune i forhistorie og middelalder. Dette gjelder også for kunnskapen om Glåmdalsregionen generelt, hvor det er gjennomført få arkeologiske undersøkelser. Det er tidligere registrert tilsvarende forhistoriske bosetningsspor på to steder i Glåmdalsområdet. I forbindelse med utbedring av Rv. 20 fra Kongsvinger til Roverud (på Raustad søndre gnr. 2/2, Kongsvinger kommune), ble det registrert et bryggesteinslag samt noen få stolpehull og kokegroper i 2002. Dette er ikke videre undersøkt. På Moen gnr. 49/1 øst for Skarnes sentrum ble det foretatt arkeologiske utgravninger av et bosetningsområde i forbindelse med ny vannledning i 2004/2005 (Melsom 2005). I tillegg er det registrert et mindre kokegropfelt sentralt på Skarnes som heller ikke er undersøkt videre. Kunnskapen om forhistorisk bosetning i Glåmdalsregionen generelt er i hovedsak knyttet til registrerte steinalderlokaliteter. Forståelsen av forhistorisk gårdsbosetning er stort sett basert på gravminner og gravfunn, dessuten finnes en del registrerte utmarksminner og enkelte rydningsrøysfelt (Holm 2002).

5. UTGRAVNINGEN

5.1 PROBLEMSTILLINGER – PRIORITERINGER

Under Hedmark fylkeskommunes registrering i planområdet, ble det i søkesjaktene på Nes påvist 12 strukturer. Dette dreide seg om 4 strukturer/nedgravninger av usikker karakter, 5 kokegroper, 1 steinpakning/grop, 1 stolpehull og 1 mulig veggrøft. Veggrøfta ble senere ¹⁴C-datert til 770 – 400 f.Kr. (2 sigmas avvik) (Brodshaug 2006). I tillegg til disse strukturene ble det noe lenger sør i registreringssjakten på Nes også påvist et område med 10 – 20 stolpehulllignende strukturer eller små groper. Strukturene minner mye om tilsvarende funn som ble undersøkt på Moen gnr 49/1 i Skarnes kommune (Melsom 2005), men det har vært usikkert hva disse sporene representerer.

Også på gården Østmo 520 meter nord for utgravningsområdet ble det som nevnt registrert til dels omfattende bosetningsspor, blant annet stolpesporlignende strukturer og kokegroper. Stedet er ikke videre undersøkt, da det lot seg gjøre å finne et alternativt trasévalg for vannledningen. Denne traseen berørte kun ett stolpehull (R300), som fylkeskommunen undersøkte i forbindelse med registreringen. Kullprøven fra dette stolpehullet ble datert i forbindelse med denne undersøkelsen, for å avklare hvorvidt stolpehullet representerer en yttergrense for det store bosetningsområdet på Østmo, og for å få en anslagsvis datering av denne bosetningsaktiviteten. Prøven ble datert til 1270-1290 AD og kan derfor ikke knyttes til aktiviteten på Nes.

Det er liten tvil om at tiltaket i området ved gårdene Nes og Østmo berører et større område med relativt omfattende bosetningsspor av varierende karakter. På Nes gård var det ikke mulig å finne alternative trasévalg uten at tiltaket kom i konflikt med kulturminnene på stedet. Forsøk på å finne alternative traseer, avdekket kun flere bosetningsspor.

I følge prosjektplanen (Berg-Hansen 2006) skulle følgende problemstillinger prioriteres:

- Er stolpehullene og mulig veggrøft rester etter bygninger/hustomter? – Og i så fall hvor mange?
- Hvilke(n) funksjon(er) kan eventuelle bygninger ha hatt? Er det snakk om en ”ordinær” gårdsbebyggelse?
- Hvor gammel er bosetningen på stedet?
- Hvis det kan påvises flere bygninger – er de samtidige?
- Kan eventuelle bygninger settes i sammenheng med andre registrerte strukturer på stedet?

Dessuten var det viktig å undersøke de stolpesporlignende strukturene sør i området på Nes; å avklare om disse representerer det samme fenomenet som på Skarnes, og å forsøke å komme nærmere en forståelse av om dette er natur eller kultur. Har de stolpelignende sporene sammenheng med de andre registrerte strukturene på stedet? Det samme gjaldt for de andre ubestemte strukturene som var registrert på Nes; disse måtte undersøkes nærmere for å forsøke å kartlegge hva slags nedgravninger dette dreide seg om, samt funksjon, alder og relasjon til de andre funnene i området.

Kokegroper har vært gjenstand for en del diskusjon, særlig med henblikk på deres funksjon og betydning (bl.a. Narmo 1996; Gustafson 1999 og Gustafson et al. 2005). Det er de senere åra også gjort mange funn av kokegroper på Østlandet, men kunnskapen om disse kulturminnene er fortsatt begrenset. Kokegroper kan på mange måter anees som et massemateriale, noe som innebærer at det i mange tilfeller er knyttet størst vitenskapelig verdi til statistisk data vedrørende dette kulturminnet. Derfor legges det vekt på å samle inn så enhetlig informasjon som mulig om kokegropene. Aktuelle problemstillinger knyttet til kokegropene på Nes var blant annet form, størrelse og mengde skjørbrent stein sammenlignet med kokegroper undersøkt andre steder i museumsdistriktet. Særlig viktig ville det

være å forsøke å fastslå kokegropenes relasjon til de andre bosetningssporene i utgravningsområdet, gjennom blant annet ¹⁴C-datering.

Bosetningsspor fra jernalder i dyrket mark er etter hvert blitt vanlige kulturminner i en del områder på Østlandet. Disse sporene utgjør en sentral kilde til kunnskap om bosetningshistorien i et område. I Hedmark er slike kulturminner først og fremst kjent fra de sentrale jordbruksområdene omkring Hamar, mens svært få er registrert i andre deler av fylket. Som tidligere nevnt er det i Grue ikke tidligere registrert slike kulturminner. Generelt langs denne delen av Glomma er det kjent svært få slike spor etter forhistorisk bosetting, og kunnskapen om bruken av disse områdene i forhistorie og middelalder er mangelfull. Den arkeologiske undersøkelsen på Nes kan derfor potensielt tilføre ny kunnskap om bosetningshistorien i Glåmdalen, og bidra med vesentlig kunnskap om bosetningen i Hedmark i forhistorisk tid.

5.2 UTGRAVNINGSMETODE

Fylkeskommunens registreringer på Nes hadde foregått kun noen måneder i før den arkeologiske undersøkelsen ble igangsatt, og den gamle sjakten var gjenfylt men fortsatt synlig. Ved Kulturhistorisk museums undersøkelse på Nes ble et areal på til sammen 1298 m² avdekket. Dette ble gjort ved hjelp av maskinell flateavdekking, som er den vanligste fremgangsmåten i dyrket mark. Pløyelaget ble fjernet ved hjelp av en gravemaskin med flatt skjær, slik at toppen av undergrunnen kommer til syne (jf. Løken et al. 1996). Fordi det ikke var aktuelt å åpne mer enn 12 meter i bredden, lot det seg gjøre å legge matjorda opp langs siden av denne brede sjakten. Mens gravemaskinen var i bruk ble undergrunnen fortløpende rensert relativt godt opp med krafse, og strukturer som kom til syne ble merket med spiker og nummer. Finrensing med graveskje ble hovedsakelig kun gjort for å rense opp de enkelte strukturene før dokumentasjon. De tidligere registrerte strukturene var dekket med filt, noe som gjorde dem enkle å gjenfinne. Den tidligere søkesjakten til fylkeskommunen var smalere enn det området som ble åpnet ved utgravningen, hvor hele anleggsbredden på 12 meter fra vegskulderen ble undersøkt.

Etter avdekking med maskin ble de aller fleste strukturene undersøkt enkeltvis. Dette skjedde ved utgravning og dokumentasjon ved tegning og foto – i plan og profil. De undersøkte nedgravningene ble i hovedsak snittet ved å grave ut den ene halvparten. På grunn av tidsnød de siste to dagene er tegning i enkelte tilfeller nedprioritert, og strukturene er kun fotografert i plan og profil og snittet. Videre ble det tatt ut jordprøver, makroprøver og/eller kullprøver av de forskjellige strukturene der dette var aktuelt. Makroprøvene er kun flottert for kull, ingen andre segmenter er tatt ut for analyse.

Det ble ikke benyttet metallsøking ved undersøkelsen på Nes, og det var heller ikke aktuelt å sålde noe av massen.

Det avdekkede området og alle strukturene ble innmålt digitalt .

5.3 UTGRAVNINGENS FORLØP

Første arbeidsdag ble benyttet til å avklare vannledningstraseens bredde i det aktuelle området på Nes. Utstikking av traseen var ikke gjort på forhånd, men etter samtale med en representant for GIVAS i felt, ble det klart at anleggsbredden ikke ville overstige 12 meter i bredde, regnet fra vegskulderen på Rv. 210. Deretter ble det brukt ca tre og en halv arbeidsdag på å fjerne matjordlaget. Mulig veggrøft S-2, som var registrert av fylkeskommunen, ble gjenfunnet ca 15 meter fra vegskulderen. Det ble avgjort at denne strukturen kun skulle innmåles, og så dekkes til igjen, siden den i sin helhet lå utenfor traseen. Om S-2 skulle undersøkes, ville dette bety at et større område måtte åpnes mot øst, utenfor vannledningstraseen.

Utgravningsfeltet ble delt i to ved avdekkingen, felt A (nord, 938 m²) og B(sør, 360 m²) (se kartvedlegg 1 – 5). Dette ble gjort for å spare tid med gravemaskinen. Området mellom disse feltene (10-15 m) virket funntomt ved registreringene, og ble av denne grunn ikke åpnet.

Figur 2: Oversikt felt A (øverst), og felt B (nederst), mot S. Foto: Stine Melvold.

Den tidligere registrerte strukturen S-11 (R111) lå lengst mot sør i fylkeskommunens sjakt, og representerte en av de mange usikre

stolpesporlignende strukturene i dette området. S-11 ble ikke gjenfunnet, men det dukket opp mange tilsvarende strukturer i felt B, S-11 må befinne seg rett sør for feltkanten i felt B. Ellers ble alle de tidligere registrerte strukturene gjenfunnet.

Mens gravemaskinen var i drift, ble undergrunnen fortløpende rensert opp med krafse. Samtidig startet snitting og dokumentasjon av strukturer allerede andre arbeidsdag i felt, da det fort ble klart at antallet strukturer ville bli langt høyere enn det fylkeskommunen hadde registrert. Søkesjakten under registreringen var smalere enn det åpnete området under utgravningen, samtidig som det var mulig å finne flere strukturer ved å finrense i områdene med stolpehull. Enkelte av stolpehullene var vanskelige å påvise i plan.

Den lyse fine undergrunnen var enkel å skille fra matjordslaget. Det ble vektlagt å rense skikkelig opp med krafse under avdekking med maskin, da det ikke ville bli tid til å gå over flaten og rense opp flere ganger. Hele undersøkelsesområdet ble derfor rensert relativt grundig ved avdekking. På bakgrunn av dette og undergrunnens beskaffenhet, bør det kunne antas at de aller fleste strukturene ble fanget opp i det avdekkede området.

5.4 KILDEKRITISKE FORHOLD

Det mest åpenbare problemet ved en såpass begrenset undersøkelse som på Nes, er at en 12 meter bred sjakt i et større bosetningsområde begrenser muligheten til å opparbeide en fullstendig forståelse av *hva* bosetningssporene representerer. Det ble vanskelig å få en helhetlig forståelse av stolpesporene på stedet og eventuelle bygninger, da disse fortsatte på begge sider av det åpnete området. Siden undersøkelsen måtte begrenses til tiltaksområdet, var det ikke aktuelt å åpne mer enn anleggsbredden til vannledningssjakten. Det var åpenbart at det i så tilfelle ville dukke opp atskillig flere bosetningsspor videre østover på jordet, som det ikke ville være tid til å undersøke.

Som nevnt bestod undergrunnen på Nes av fin lys sand med god dreneringsevne. Dette har medført en relativt kraftig utvasking av en del av strukturene. Særlig enkelte av stolpehullene bar preg av dette, og var vanskelige å få øye på uten skikkelig rensing (spesielt husområde 1, som ikke ble oppdaget i fylkeskommunens sjakter). Det kan dermed ikke utelukkes at noen stolpehull er oversett, selv om det ble vektlagt å finrense i husområdene. Undergrunnens beskaffenhet var likevel fordelaktig, med sin lyse farge og uten stein. I tillegg har utvaskingen åpenbart påvirket funnsituasjonen, eller snarere mangelen på gjenstandsfunn. Det ble påvist noe brent leire i de fleste stolpehullene, men i svært dårlig forfatning, med noen få unntak. Det ble også funnet noen små fragmenter av brent bein i makroprøvene fra enkelte av stolpehullene, men disse gikk i oppløsning ved vasking av prøvene.

Undergrunnen på Nes var til en viss grad preget av moderne pløying, noe som særlig har skadet kokegropene. Det var derfor vanskelig å skille mellom mulige ildsteder og kokegrop, fordi det var lite kull og/eller stein bevart i disse strukturene, kun bunnen stod igjen. Bortsett fra en ¹⁴C-datering av kokegropene,

ble det vanskelig å kunne dokumentere opprinnelig form, størrelse og mengde skjørbrent stein.

De aller fleste strukturene ble undersøkt. Været var relativt godt i utgravningsperioden, med lite kraftig regn, bortsett fra de to siste dagene. Regn medførte at det fort la seg et tynt utvaskingslag over hele feltet, og tidligere opprensede strukturer ble dermed lite synlige. Fordelaktige værforhold var derfor avgjørende for den relativt høye undersøkelsesprosenten. Høy luftfuktighet men uten regn av betydning gjorde at undergrunnen ikke tørket ut, samtidig som strukturene var godt synlige. Det ble heller ikke nødvendig å dekke til feltet med presenninger.

Dessverre ble det ikke tid til å tømme ovnsstrukturen S-80 fullstendig, men den er godt dokumentert ved snitting.

5.5 UTGRAVNINGEN

5.5.1 FUNNMATERIALE

Funnmaterialet fra utgravningen på Nes er katalogisert og oppført under C55667 – C55671. Kullprøven fra Østmo er katalogisert under C55672. Det ble som nevnt ikke gjort mange gjenstandsfunn ved utgravningen på Nes, de fleste oppføringene i gjenstandsdata-basen dreier seg om kullprøver. Følgende funn er katalogisert:

- C55667:** Kullprøver fra husområde 1.
- C55668:** Brent leireklining med stråavtrykk fra stolpehull og kullprøver fra husområde 2.
- C55669:** Slagg, et utvalg ovnsforing av brent leire og kullprøver fra ovn S-80.
- C55670:** Kullprøve fra ovn S-51.
- C55671:** Kullprøver fra resterende strukturer.
- C55672:** Kullprøve fra fylkeskommunens undersøkelse av ett stolpehull på Østmo.

5.5.2 STRUKTURER

Ved avdekking ble det registrert totalt 93 strukturer, av disse ble 8 ikke undersøkt. Dette omfatter 3 stolpehull uten videre relasjoner i felt B; S-8, S-88 og S-89, som ikke ble prioritert. Dessuten ble mulig veggrøft S-2 og et par mulige stolpehull i tilknytning til denne (S-64 og S-65) dekket til, da det viste seg at de lå utenfor den planlagte vannledningssjakten. I tillegg omfatter denne strukturlista et mulig stolpehull som ble registrert av fylkeskommunen (R111), som ikke ble gjenfunnet. Dessuten ble et par svært usikre strukturer nedprioritert og avskrevet uten videre undersøkelse. Dermed er ca 93 % av strukturene undersøkt. Strukturene fordeler seg som i tabellen på neste side.

Om en ser bort fra de strukturene som ble avskrevet (hovedsakelig etter graving), ble det påvist 55 forhistoriske strukturer.

Type	Kontekst	Antall
Avskrevet	Felt A	30
Ildsted	Felt A	1
Ildsted	Felt A, husområde 2	1
Kokegrop	Felt A	3
Kokegrop/ildsted	Felt A	2
Nedgravning	Felt A	4
Smiegrop	Felt A	2
Steinpakning/grop	Felt A	1
Stolpehull	Felt A, hus 1	11
Stolpehull	Felt A, husområde 2	22
Mulig veggrøft, ikke undersøkt	Utenfor undersøkelsesområdet	1
Stolpehull, ikke undersøkt	Utenfor undersøkelsesområdet	3
Avskrevet	Felt B	8
Nedgravning	Felt B	1
Stolpehull, ikke undersøkt	Felt B	3
Totalt antall strukturer:		93

Oversikt, strukturer

Det er påvist to forskjellige områder med funn av stolpehull, henholdsvis hus 1 og husområde 2, begge i felt A. Stolpehullene fortsatte etter all sannsynlighet utenfor det smale undersøkelsesområdet, både inn under veien og øst for utgravningsfeltet. Hus 1 besto av 11 stolpehull og et ildsted, det kunne identifiseres fire par takbærende stolper. Det er også mulig at det er et hus i husområde 2, tre par takbærende stolper og et ildsted kan være levninger av et hus. Det er ingen tvil om at det fantes flere bosetningsspor øst for det åpnete området.

I det følgende vil de forskjellige strukturer bli beskrevet i forhold til kontekst, og de mest sentrale strukturene beskrives i detalj. For ytterligere opplysninger og detaljer henvises det til strukturlista (8.1.).

Hus 1

Hus 1 omfatter 11 stolpehull der fyllmasse og karakter lignet hverandre, men dybden varierte noe. Stolpehullene i dette området kunne ha vært påvist under fylkeskommunens undersøkelser, men det krevdes en del rensing før de var synlige. Stolpehullene kan fortsette både ut av området mot øst, eller også inn under veien mot vest. Området inn mot riksveien var her mer preget av moderne grøfting enn det som var tilfelle ellers. Sporene etter huset består av to rekker stolpehull orientert ca nord-sør. S-12, S-13, S-14 og S-21 danner én rekke, og S-15, S-16, S-19 og S-27 danner en annen. De seks tydeligste stolpehullene er tegnet (neste side). Avstanden mellom stolpeparene tilsvare det vi ofte finner i hustomter fra jernalder, ca 2,30 m. Avstanden mellom stolpeparet S-12 og S-19 er bare én meter. Avstanden mellom stolpene i det nordligste stolpeparet, S-21 og S-27, er over 2 m og kan representere utdratte stolper i enden av huset. Stolpene kan representere avslutningen på et større hus. Det var ikke mulig å få fullstendig

oversikt over huset, men de fire stolpeparene danner et overbevisende bilde av en bygning. Tre stolpepar danner rekker som skrår mot hverandre mot nord, før ildstedet, S-1. Det nordligste stolpeparet har lengre avstand, disse kan være utdratte stolper i den nordlige enden av huset.

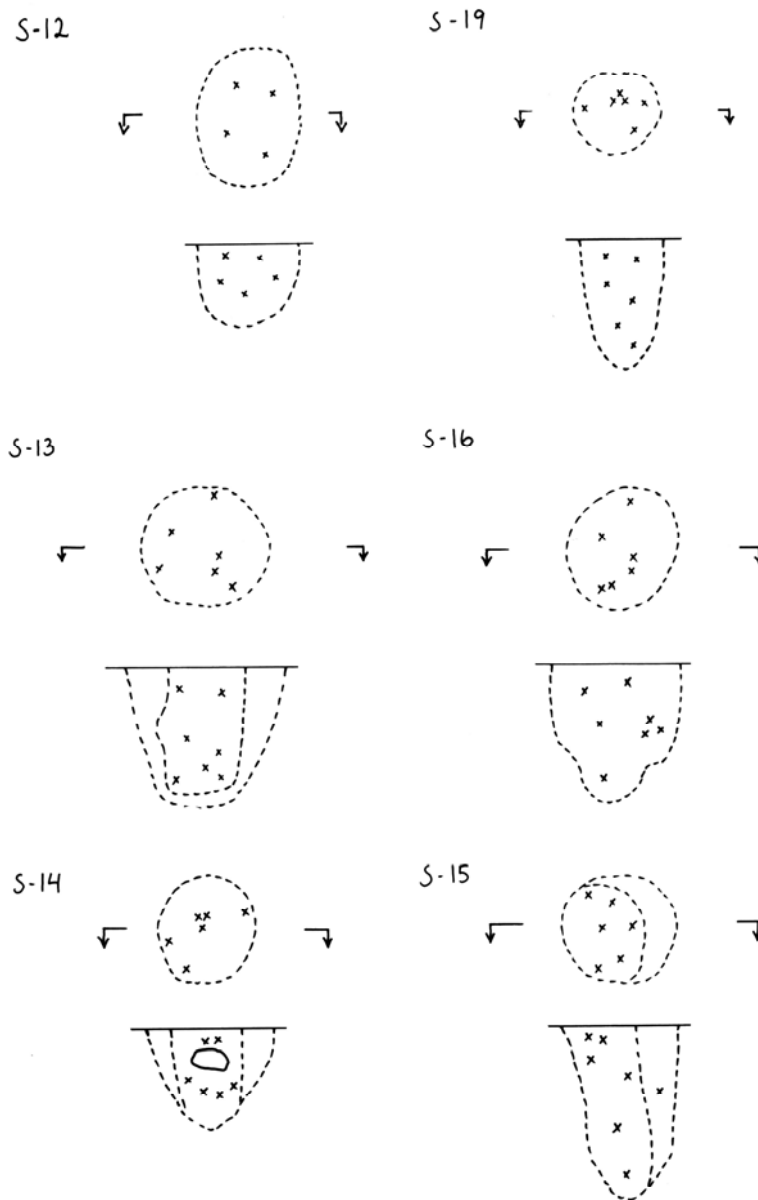
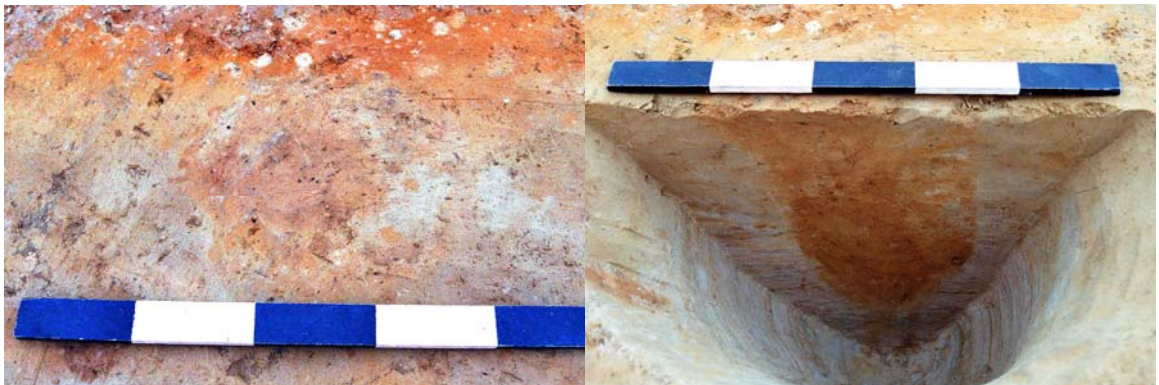

Fig.3: Hus 1, tre stolpepar i plan og profil. M= 1:10, mot N.

Figur 4: Hus 1, sett mot nord, de 6 tydeligste stolpehullene markert. Foto: Stine Melvold.

Det forekom noe brent leire i de fleste stolpehullene i hus 1, men i svært dårlig forfatning, og ingen leirklining med stråavtrykk. Det samme gjelder et fragment av brent bein fra S-19, som gikk i oppløsning ved vasking av makroprøven. Det var imidlertid mulig å hente ut noe kull fra de fleste makroprøvene. Stolpehullene er altså ganske kraftig utvasket, og det ble brukt tid på å forsøke å finne flere ved finrensing i dette området, noe som ikke lyktes. Strukturene er imidlertid tydelige i profil, og er utvilsomt rester av et hus som streker seg utenfor utgravningsområdet.

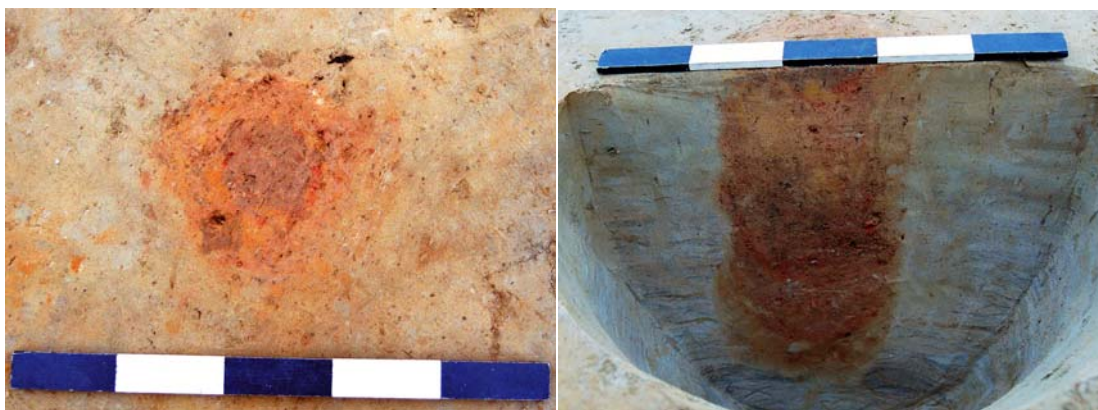

Figur 5: S-15 plan og profil, sett mot N. Foto: Hanne Mette Rendall W.

Fire stolpehull ble datert. S-13 til 365-195 BC, S-14 til 390-250 BC, S-16 til 195-110 BC, S-19 til 390-260 BC. Ildstedet S-1 er datert til 395-265 BC. Alle dateringene faller innenfor perioden førromersk jernalder.

Husområde 2.

Husområde 2 omfattet 22 stolpehull av noe varierende karakter, enkelte av dem svært veldefinerte og dype (som S-30 (under) som var inntil 50 cm dyp), og de fleste tydeligere enn i hus 1. De fleste av disse strukturene ligger nær riksveien, og har antagelig befunnet seg utenfor fylkeskommunens sjakt. Stolpehullene fortsatte åpenbart inn under veien, og det var dessverre ikke mulig å påvise bestemte hus. Noen stolpehull fremstod likevel som mer sammenfallende enn andre. S-30, S-32 og S-39, samt S-31, S-33 og S-41 (se tegning neste side) har svært lik rødbrun fyllmasse med mye brent leire, selv om de varierer noe i dybde. I plan ga de inntrykk av å høre sammen, og omgi et område med rødbrunt sand, S-34 (det er her kun snakk om et område med rødfarget sand, og *ikke* fet rød leire som i S-80 og S-51). Denne strukturen (S-34) er tolket som et mulig ildsted, og ligger sentralt plassert mellom de seks tydelige stolpehullene, som er orientert i to rekker ca nord-syd. Det finnes imidlertid flere andre stolpehull i området, blant annet også et antall utskiftede stolper.

Figur 6: Stolpehull S-39, husområde 2, sett mot N. Foto: Ellen Friis.

Det kunne virke som om S-30, S-32 og S-39 utgjorde en rekke, og S-31, S-33 og S-41 utgjorde en annen. Avstanden mellom S-30 og S-32, og S-31 og S-33 var imidlertid kun 80 cm, mens det var 2,10 meter til neste stolpepar (S-39 og S-41). Avstand mellom stolpene i disse parene var mellom 130 og 150 meter.

Det virker åpenbart at det i husområde 2 er snakk om forskjellige faser med hus, og at det utgravde området bare dekker deler av disse situasjonene. Dermed blir det umulig å skille de forskjellige husene fra hverandre, og forstå deres form og funksjon. Det ble gjort funn av noen få svært små fragmenter av brent bein og også noe leirklining med stråavtrykk i enkelte av stolpehullene. Med tanke på hvor dype og veldefinerte noen av disse strukturene var, gir de inntrykk av å ha vært takbærende stolper, antagelig i en bygning med flettverksvegger, jf. funn av leirklining.

To stolpehull fra området ble datert, S-32 til 200-120 BC, og S-37 til 780-535 BC, det vil si førromersk jernalder og yngre bronsealder. Dateringene antyder at stolpehullene representerer ulike faser med hus. En mulig veggrøft i nærheten, S-61, er datert til 415-545 AD, dvs. folkevandringstid.

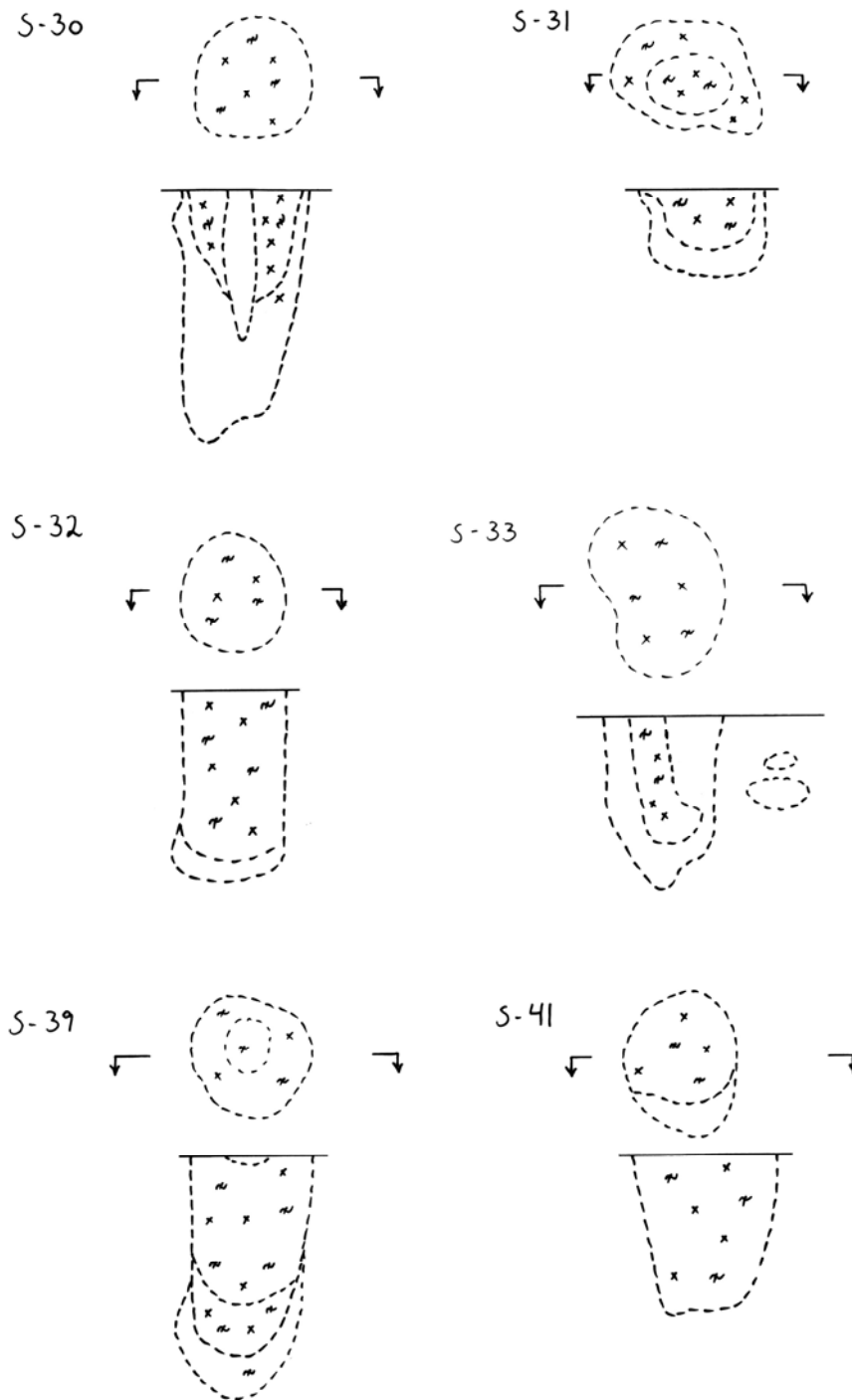
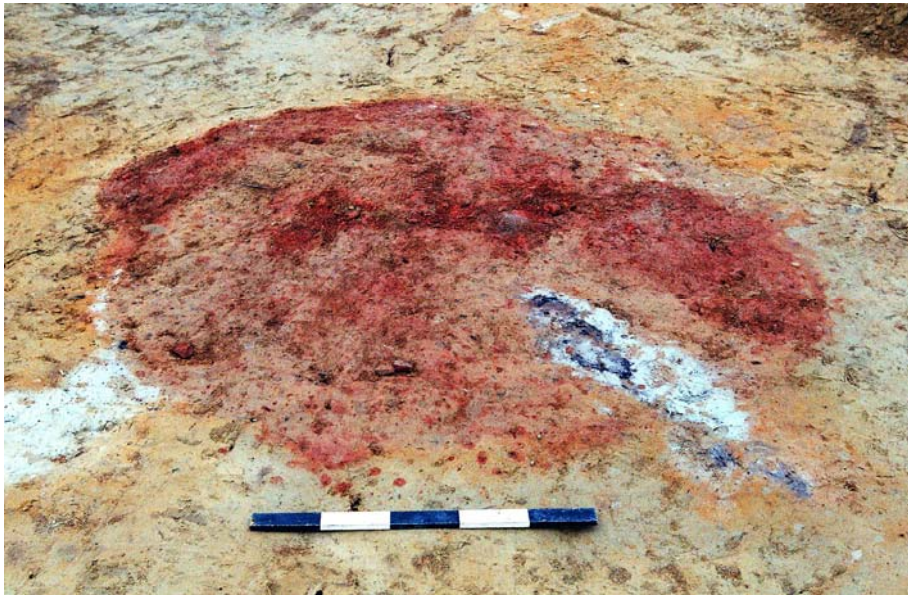

Fig.7: Husområde 2, to parallelle rekker med stolpehull i plan og profil. M= 1:10, mot N.

Smiegropene S-80 og S-51.

Figur 8: S-80, planfoto, sett mot V. Foto: Stine Melvold.

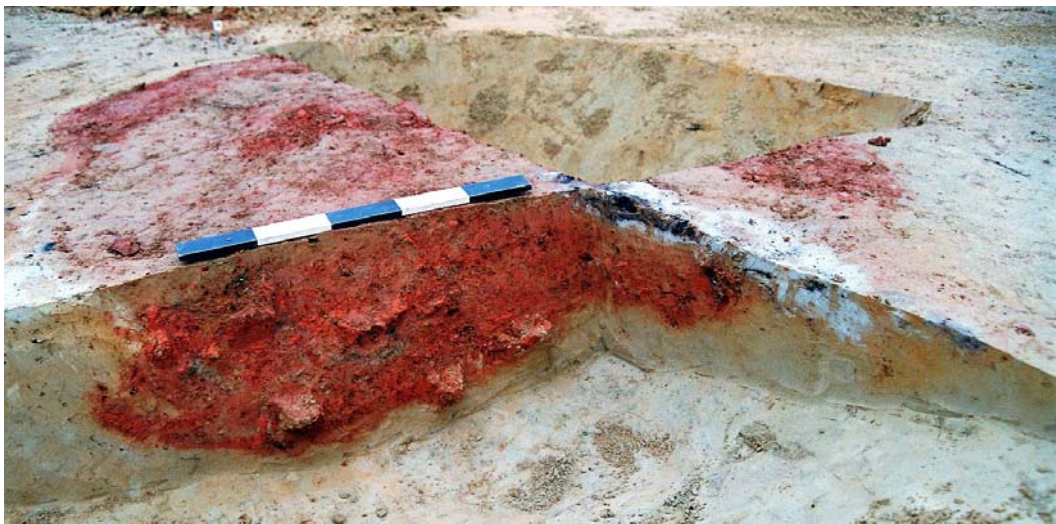
S-80 var en relativt godt bevart struktur som i felt ble tolket som en form for ovn. Den målte 120 x 180 cm i plan og var inntil 32 cm dyp. Strukturen fremstod i plan som et område med svært kompakt kraftig rødfarget fet leire, med biter av brente leirebiter i, blandet med noe kullspettet brun kompakt siltig sand. S-80 ble snittet i kakestykker og formgravd før snittene ble gravd helt ut. Slik var det mulig å få et inntrykk av konstruksjonen På tegningen (fig.11) er profilene satt sammen slik at begge snittene kan studeres; N-S og Ø-V.

Ved snitting ble det fort klart at strukturen var full av brent leire. Ved formgraving fremstod en hvelvet gropform tydelig, med enkelte større stein i bunn, under det meste av den brente leira. Disse steinene virket ikke særlig varmpåvirket. Flere av leirestykkene hadde en tydelig konkav form med en glattere overflate som buet innover. Brenningsgraden og tykkelsen på den brente leiren varierte mye, særlig tykk var den i bunnen. Mot øst var et område med kull og hvit sand synlig i plan. Her ble det funnet ovnsforing med form som om den har vært formet rundt en åpning, samt noe sintret leire. Det virker som det her har vært en åpning hvor varmeutviklingen har vært særlig sterk. Mye av den brente leiren var noe dårlig bevart, men de største og mest karakteristiske stykkene er katalogisert. Det var generelt svært lite kull i massene i strukturen.

Det ble også funnet en relativt stor klump av slagg av usikker type i bunnen av strukturen. Ellers ble det ikke gjort noen andre funn av slagg, verken i tilknytning til denne strukturen eller ellers på feltet. Siden det ble funnet slagg i strukturen, og noe av den brente leiren bar preg av brenning (sintring), ble strukturen satt i forbindelse med en form for jernindustri.

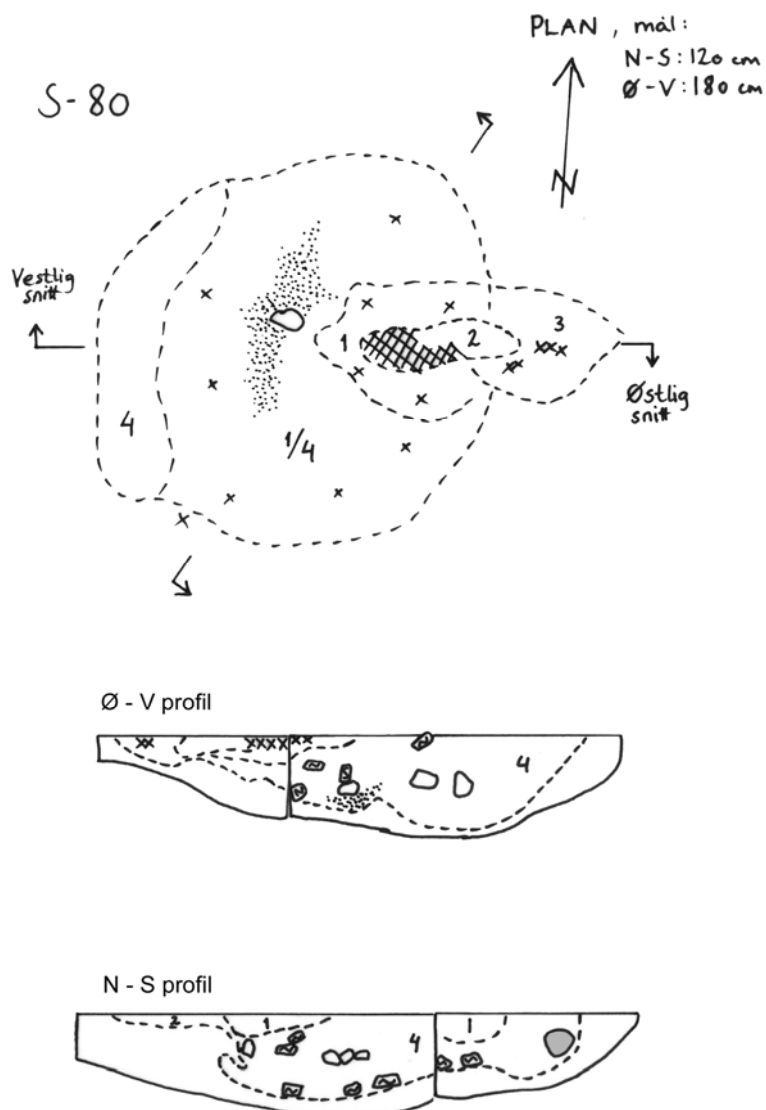
Figur 9: S-80, profil mot Ø-SØ. Jernslagglag synlig i profilveggen til venstre.

Figur 10: S-80, profil mot V-NV, med mulig (blester?)-åpning til høyre. Begge foto: Stine Melvold.

To biter slagglag og tre biter brent leire ble sendt til analyse ved UV Uppsala. Slagglaget har en oppbygning og form som er karakteristisk for reduksjonsslagglag fra blesterovner, dvs. fra en ovn der man har fremstilt jern fra malm. Inni den ene leirklumpen ble det funnet en slagglagbit av en type som vanligvis forbindes med smieslagglag. Det betyr at de to slagglagklumpene fra samme kontekst representerer to ulike prosessledd i bearbeidingen av jern, men om de er funnet i det anlegget de ble dannet er det mest sannsynlig at begge er smieslagglag. Ingen av leirebitene har blitt oppvarmet til så høye temperaturer at de har fått en glasert overflate. På den ene slagglagbiten ble det funnet gråbrent leire som var fastbrent på slagglaget. Dette kan tolkes som at slagglaget har rent ned i en grop som har vært foret med leire. Strukturen har uten tvil med bearbeiding av jern å gjøre, men det er vanskelig å si hvilken av jernhåndteringsprossene de kommer fra. Det fins tegn som tyder på både reduksjon og smie, men det er lite sannsynlig at begge disse har skjedd i samme struktur. Sannsynligvis er strukturen en smiegrop som har blitt brukt til bearbeiding av jern (Willim og Grandin 2008). Smiegropen er datert til 400-375 BC.

Fig.11: S-80, smiegrop, i plan og profil. Målestokk 1:20.

S-51 lå ca 13 meter lenger nord og inneholdt nøyaktig den samme typen fet og kraftig rødfarget leire som massen i S-80, også her iblandet små biter brent leire. Den er innmål som én struktur i plan, men fremstod som to grunne groper i profil. S-51 var dårlig bevart, her stod bare bunnen igjen, maksimal dybde var her 10 cm. Det regnes for sannsynlig at S-51 representerer opprinnelig to smiegroper av samme type som S-80. På grunn av at S-51 var svært redusert, ble det brukt mindre tid på dokumentasjon av denne, og strukturens funksjon ble først klar etter gravingen av S-80. S-51 er datert til 370-195 BC.

Kokegroper og andre strukturer.

Kokegroperne på Nes fremstod som dårlig bevarte. På grunn av tidspress, og et ønske om å undersøke mulige hus og smiegroper grundig, ble derfor kokegroperne noe nedprioritert. Enkelte er derfor kun fotodokumentert og snittet. Det samme gjaldt for nedgravninger uten funn, av ukjent funksjon. To kokegroper ble datert, S4 til 160-5 BC, og S7 til 370-170 BC.

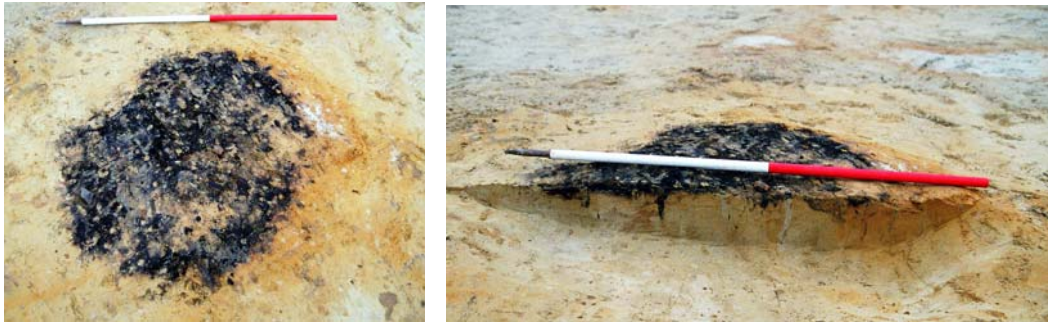

Fig 12: Kokegrop S-7, en av de bedre bevarte kokegropene, plan og profil, mot N. Foto: Ellen Friis.

I feltområde B ble det påvist til sammen 3 sannsynlige stolpehull ved avdekking, S-8, S-88 og S-89. Disse ble ikke prioritert ved snitting på grunn av tidspress. S-8 ble registrert også av fylkeskommunen (R108), men det fantes ingen lignende strukturer i nærheten, verken på felt A eller B. S-88 og S-89 var to tydelige rødbrune stolpehull-lignende strukturer med et par meters mellomrom, men disse kunne heller ikke relateres til lignende strukturer. Det er meget mulig at stolpehullene på felt B er en del av bosetningsspor som strekker seg videre mot øst, utenfor det åpnete og undersøkte området. Det var også på felt B at de usikre stolpesporlignende strukturene kom til syne, lik de som tidligere er blitt undersøkt på Skarnes (Melsom 2005). De fremstod på samme måte i plan som helt runde med brun noe kullblandet masse i midten, og med hvit og rødlig kant. Ved snitting var disse strukturene relativt grunne, og hvit (utvaskingslag?) og rød (anrikningslag?) masse virket noe blandet. Det fantes svært mange av disse strukturene, og det virket som det ikke fantes noe system mellom dem. De er ikke innmålt eller undersøkt med noen få unntak. En foreløpig antagelse er at dette er et naturfenomen, mulig geologisk. Undergrunnsforholdene er nøyaktig de samme på Nes som det som er beskrevet ved undersøkelsen på Skarnes (op. cit.).

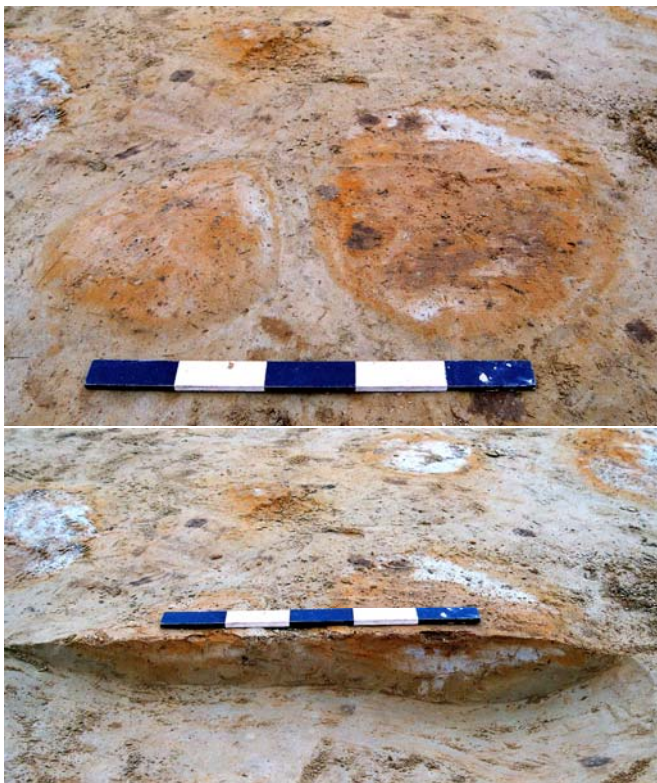

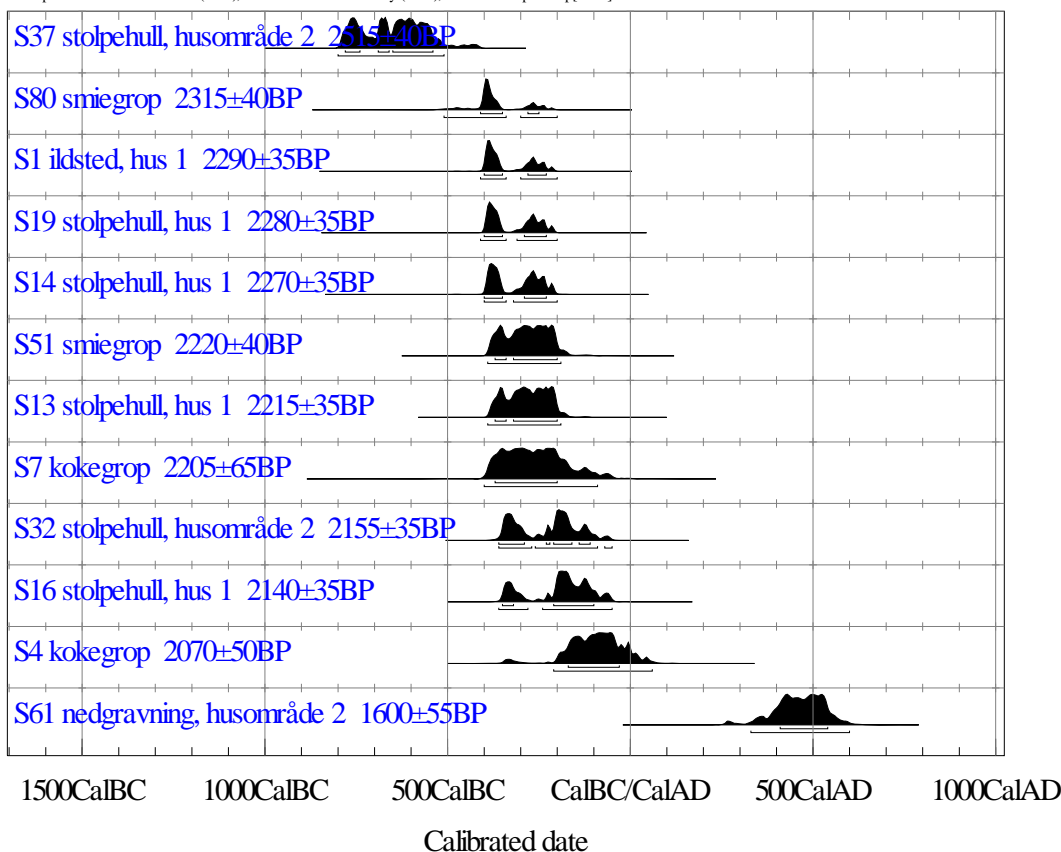
Fig. 13: S-9 og S-10, pussige "stolpe-lignende strukturer" i plan og profil mot NØ. Foto: Hanne Mette Rendall W. Se også foto av et par andre eksempler på forsiden.

Det er tatt ut kull fra en av disse strukturene, S-93 (ikke innmålt, men lå 50 cm øst for S-10). Prøven er ikke analysert.

5.5.3 DATERING

13 prøver ble sendt til NTNU for ^{14}C -datering (se vedlegg). 10 av 12 prøver fra Nes er datert til førromersk jernalder. Av disse var fem stolpehull og et ildsted fra hus 1, to smiegroper og to kokegroper. Et stolpehull, S37, ble datert til yngre bronsealder. En nedgravning, S61, som ble tolket som en mulig vegggrøft ble datert til folkevandringstid. Stolpehullet fra registreringen på Østmo ble datert til middelalder.

Atmospheric data from Reimer et al (2004); OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r:5 sd:12 prob usp[chron]

Daterte prøver fra Nes.

5.5.4 NATURVITENSKAPELIGE PRØVER

Det er tatt en rekke kullprøver fra ulike strukturer. Fra makroprøvene er det som nevnt kun tatt ut kull, dette fordi mulighetene for skikkelig flottering var begrenset.

Det ble også tatt ut prøver av slagg og brent leire av S-80 for mineralologisk analyse.

Ingen av de få fragmentene av brent bein kunne artsbestemmes, de er heller ikke katalogisert fordi de gikk i oppløsning ved vasking av prøvene.

5.5.5 ANALYSER

14 kullprøver ble vedartsbestemt av Helge Irgens Høeg, 13 av disse ble sendt til datering ved NTNU (se vedlegg).

To biter av slagg og tre biter brent leire fra S-80 ble sendt til mineralologisk analyse ved UV Uppsala av Annika Willim og Lena Grandin (se utdrag i vedlegg).

5.6 VURDERING AV UTGRAVNINGSRISULTATENE, TOLKNING OG DISKUSJON.

På Nes ble det påvist en rekke forskjellige bosetningsspor, i form av stolpehull, ildsteder, smiegroper, kokegroper og nedgravninger.

Fylkeskommunens datering av den mulige veggrøfta falt mellom 770 – 400 f.Kr. Det var ikke aktuelt å undersøke veggrøfta siden den lå utenfor anleggsområdet. Spørsmål omkring denne strukturen forblir dessverre ubesvarte. I tillegg til denne veggrøfta dukket det opp atskillig flere spor etter stolper enn det som var registrert. Det ble påvist to områder med stolpehull i det undersøkte utgravningsfeltet.

I husområde 1 var alle stolpene trolig rester av ett hus, *hus 1*. Fire stolpehull og et ildsted ble datert, alle til førromersk jernalder. Området gir et bestemt inntrykk av to rekker stolpehull orientert ca nord-sør, med et ildsted i den nordlige delen av huset.

I husområde 2 var det sannsynlig at det er flere faser representert. Her var stolpehullene av noe varierende karakter, og det forekom også utskiftninger av stolper. Denne forekomsten av forskjellige faser vanskeliggjorde tolkningen av eventuelle hus ytterligere, og bestemte bygninger var ikke mulig å påvise. Likevel må det kunne fastslås at det fantes spor etter sannsynlige takbærende stolper på Nes fra hus med flettverksvegger, sannsynligvis knyttet til flere forskjellige bygninger. Bygningenes funksjon er ukjent. Utskiftning av stolper og mulig forekomst av flere faser med bygninger på samme sted kan antyde at dette bebyggelsesmønsteret er en struktur som har vært opprettholdt over noe tid. Dateringene bekrefter langt på vei at det er flere bygningsfaser ved husområde 2. To stolpehull ble datert, S-32 til 200-120 BC, og S-37 til 780-535 BC, det vil si førromersk jernalder og yngre bronsealder. En mulig veggrøft, S-61, ble datert til 415-545 AD, dvs. folkevandringstid.

Det kan være snakk om ”ordinær” gårdsbebyggelse på Nes, men bygningene kan også være knyttet til en form for jernindustri som har foregått på stedet. To strukturer er tolket som smiegroper S-80 og S-51. Ingen slike strukturer var registrert på Nes i utgangspunktet. Både S-80 og S-51 er datert til førromersk jernalder. Slagg og brent leire fra S-80 ble analysert ved UV Uppsala. Slaggen vitner om at det har foregått en bearbeiding av jern på stedet.

Dateringen av stolpehullet på Østmo er datert til 1270-1290 AD, og kan dermed ikke knyttes til den førromerske bosetningen på Nes.

6. KONKLUSJON

Under utgravningen ble det funnet 55 strukturer av forhistorisk karakter, 39 var stolpehull, 2 ildsteder, 5 kokegroper, 2 ovner og 7 nedgravninger. Hovedsakelig stammer aktiviteten på Nes fra førromersk jernalder, 10 av 12 dateringer er fra denne perioden. I tillegg er et stolpehull er datert til yngre bronsealder og en nedgravning/ vegggrøft til folkevandringstid.

Det ble påvist to atskilte områder med stolpehull. I den nordlige delen av felt A, husområde 1, ble det funnet et hus. 11 stolpehull og et ildsted ser ut til å være rester av en treskipet bygning. Fire av stolpehullene og ildstedet er datert til førromersk jernalder.

Husområde 2 omfattet 22 stolpehull av noe varierende karakter, enkelte av dem svært veldefinerte og dype. Et stolpehull ble datert til yngre bronsealder, et til førromersk jernalder og en vegggrøft til folkevandringstid. Dateringene bekrefter at stolpehullene sannsynligvis representerer flere faser av hus.

Det er også påvist en relativt godt bevart smiegrop, S-80. Også S-51 ser ut til å være rest av en smiegrop. Begge er datert til førromersk jernalder. Det ble også påvist rester av kokegroper og enkelte nedgravninger av ukjent karakter. To kokegroper ble datert til førromersk jernalder.

Undersøkelsene i Grue har gitt viktig ny kulturhistorisk kunnskap om fortidig jordbruksbosetning i Glåmdalsregionen. Det ser ut til at det forekommer relativt omfattende bosetningsspor både på Nes og på gården Østmo. Utgravningen har hovedsakelig avdekket bosetningsspor fra førromersk jernalder, men dateringene viser at det også kan ha vært bosetning på stedet i yngre bronsealder og folkevandringstid.

7. LITTERATUR

Askeladden. Riksantikvarens database for kulturminner. Opplysninger innhentet i perioden 13. november – 1. desember 2006: <http://askeladden.ra.no/sok/index.jsp>

Berg-Hansen, Inger Marie.
2006 *Prosjektplan. Undersøkelse av automatisk fredete kulturminner (bosetningsspor ID 100106). Bygging av ny interkommunal vannledning i Kongsvinger og Grue, Nes, 93/17, Grue kommune, Hedmark.* Upublisert. Fornminneseksjonen, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Brodshaug, Egil
2006 *Innberetning for arkeologisk forundersøkelse. Vannledning Brandval – Grinder, Kongsvinger og Grue kommune.* Upublisert rapport, Hedmark fylkeskommune.

Brøgger, A. W.

1942 Glåmdalen i oldtiden. I: Norske bygder. Bind V. *Glåmdal*. Utgitt av redaksjonskomiteen for Norske Bygder. John Griegs forlag. Bergen. S. 16 – 26.

1999 En kokegrop er en kokegrop er en...? I: Ø. Øystå (red.): *Follominne*, Årbok 1999, nr. 37. S. 6 – 13.

Gråfjellprosjektet, informasjon innhentet fra prosjektets internettside 29.11.2006:
<http://ariadne.uio.no/kmf/funn/Gråfjell/>

Gustafson, Lil, Tom Heibreen og Jes Martens (red.)

2005 *De gåtefulle kokegroper*. Kokegropsemniaret 31. november 2001. Varia 58. Kulturhistorisk museum, Fornminneseksjonen. Universitetet i Oslo.

Holm, Ingunn.

2002 *Solør – nyoppdaget kulturhistorie i gammel skog*. Arkeologiske skrifter fra Universitetet i Bergen. S. 23 – 59.

Hveberg, Harald.

1948 *Grueboka*. Bind I: Bygda. Utgitt av Grue kommune, Flisa Aksidenstrykkeri. Flisa.

Løken, Trond, Lars Pilø og Olle Hemdorff.

1996 Maskinell flateavdekking og utgravning av forhistoriske jordbruksplasser – en metodisk innføring. *AmS Varia 26*. Stavanger.

Mandt, Gunnar.

1953 *Brandval-boka*. Bind I: Bygdehistorie. Redigert etter forfatterens død av Ottar Warberg. Utgitt av Brandval kommune. J. M. Stenersen. Oslo.

Melsom, Charlotte.

2005 *Rapport fra arkeologisk utgravning. Boplassfunn, Moen, 49/1, Sør-Odal kommune, Hedmark*. Upublisert rapport, Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

Narmo, Lars Erik .

1996 "Kokekameratene på Leikvin". Kult og kokegroper. *Viking*, bind LIX. Utgitt av Norsk Arkeologisk Selskap. S. 79 – 100.

Willim, Annika og Lena Grandin

2008 *Järnframställing eller smide? Arkeometallurgiska analyser av material från Hedmark fylke, Grue kommune, Nes 93/17. UV Uppsala Rapport 2008:10. Geoarkeologisk undersökning*. Riksantikvarieämbetet, Avdelingen för arkeologiska undersökningar.

8. VEDLEGG

8.1. STRUKTURLISTE

Str. nr.	Type	Kontekst	Form	Dimensjon (cm)	Dybde (cm)	Tolkning	Element/fyll	Kom.
S-1	Ildsted/ bunn av kokegrop	felt A, hus 1	ujevn	50 x 60	5 cm	Ildsted, hus 1	Enkelte kullbiter i fin sand	Registrert som R101. Datert til 395-265 BC
S-2	Vegggrøft?	Utenfor undersøkelsesomr.	-	-	-	Vegggrøft? Ikke undersøkt	Kompakt siltig sand med kullbiter	Ikke innmålt? Registrert som R102
S-3a	Kokegrop/ildsted	Felt A	Rektangulær/ujevn	66 x 70	15 cm	Bunn av kokegrop eller ildsted	Kullag og fin sand m/ enkelte kullbiter	Registrert som R103
S-3b	Stolpehull	Felt A. Hus 1	Rund	Ø=ca 13 cm	10 cm	Stolpehull	Fin sand m/ enkelte kullbiter	Tydelig først ved opprensing av S-3a
S-4	Kokegrop/ildsted	Felt A	Oval/ rektangulær	130 x 84 cm	10 cm	Kokegrop eller ildsted	Brungrå sand m/ noe kull og kullag	Registrert som R104. Datert til 160-5 BC.
S-5	Steinpakning/grop	Felt A	Rund/ ujevn	39 x 47	13 cm	Grop av ukjent funksjon	Gråbrun fin sand og stein	Registrert som R105
S-6	Bunn av kokegrop	Felt A	Ujevn	60 x 70	10 cm	Bunn av kokegrop	Noe kull og brent sand	Registrert som R106
S-7	Kokegrop	Felt A	Rund	90 x 90	4 cm	Bunn av kokegrop	Noe kull og et par skjørbrente stein	Registrert som R107. Datert til 370-170 BC.
S-8	Stolpehull	Felt B Ingen relaterte stolpehull	Rund	-	-	-	-	Registrert som R108, relativt veldefinert i plan. Ikke undersøkt
S-9	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Natur	-	Registrert som R109
S-10	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Natur	-	Registrert som R110
S-11	Stolpehull?	Utenfor undersøkelsesomr.	-	-	-	-	-	Registrert som R111
S-12	Stolpehull	Felt A Hus 1	Oval	23 x 31	19 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand m/ enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig
S-13	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund/ujevn	30 x 27	31 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand m/ enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig. Datert til 365-195BC.
S-14	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund	22 x 24	22 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand m/ enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig. Datert til 390-250 BC
S-15	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund	22 x 24	39 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand m/ enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig
S-16	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund	24 x 28	31 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand m/ enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig. Datert til 195-110 BC
S-17	Avskrevet	Felt A	Utydelig	-	-	Avskrevet	-	Kullspettet omr.
S-18	Avskrevet	Felt A	Utydelig	-	-	Avskrevet	-	Kullspettet omr.
S-19	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund/ujevn	-	-	Stolpehull	-	Veldefinert og tydelig. Datert til 390-260 BC

S-20	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund	18 x 21	16	Stolpehull	Skiller seg fra de andre stolpehullene i omr. – fra annen fase? Lysere fyllmasse og mer kull	Relativt veldefinert. To staurhull rett Ø for S-20 er antatt å være moderne og avskrevet
S-21	Stolpehull?	Felt A Hus 1	Rund/ ujevn	18 x 20	8 cm	Usikkert stolpehull	Gråbrun fin sand m/ enkelte kullbiter	Grunn og dårlig definert, relativt sett
S-22	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund	22 x 18	16 cm	Stolpehull	Lys gråbrun fin sand m/ enkelte kullbiter. Ligner S-20	Relativt tydelig
S-23	Stolpehull?	Felt A Hus 1	Rund	20 x 20	14 cm	Usikkert stolpehull	Lys gråbrun fin sand m/ enkelte kullbiter. Ligner S-20	Noe dårlig definert nedgravning
S-24	Avskrevet	Felt A	Rund	-	-	Moderne staurhull	-	-
S-25	Avskrevet	Felt A	Rund	-	-	Avskrevet	-	Grunn og utflytende
S-26	Avskrevet	Felt A	Ujevn	-	-	Avskrevet	-	-
S-27	Stolpehull	Felt A Hus 1	Rund/ ujevn	17 x 18	15 cm	Stolpehull	Lys gråbrun kullblandet sand	Relativt veldefinert
S-28	Nedgravning	Felt A og uten-for feltet, mot Ø	Avlang/buet	Uavklart, i tverrsnitt 70 cm	6 cm	Uavklart. Strukturen strekker seg utenfor feltet	Lys brunrød sand m/ kull, noe blanda masse	Fyllmassen kan til en viss grad ligne den i vegggrøft S-2, men mer blanda
S-29	Avskrevet	Felt A	Rund	-	-	Avskrevet	-	Grunn og utflytende
S-30	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	Ø= 25	50 cm	Stolpehull	Lys brun kompakt leiresand med mye brent leire og kullbiter	Veldefinert og tydelig
S-31	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund/ ujevn	28 x 22	18 cm	Stolpehull	Lys brun kompakt leiresand med mye brent leire og kullbiter	Veldefinert og tydelig
S-32	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	20 x 23	38 cm	Stolpehull	Lys brun kompakt leiresand med mye brent leire og kullbiter	Veldefinert og tydelig. Datert til 200-120 BC.
S-33	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund-oval	23 x 35	33 cm	Stolpehull	Lys brun kompakt leiresand med mye brent leire og kullbiter	Veldefinert og tydelig
S-34	Ildsted?	Felt A Husomr. 2	Rund-oval	Ø= 120	18 cm	Ildsted?	Område med rød- og hvit-farget sand, kan være brent, ellers konsistens som undergrunnen	Tolkning usikker. Kan oppfattes å ligge sentralt plassert mellom de tydeligste stolpehull i husomr.2
S-35	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund/ ujevn	23 x 21	37 cm	Stolpehull	Noe leire og mest fin sand, brungul med enkelte kullbiter	Relativt veldefinert
S-36	Avskrevet	Felt A Husomr. 2	-	-	-	Avskrevet	-	Grunn og utflytende
S-37	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	23 x 23	30 cm	Stolpehull	Lys brunrødlig fin sand, enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig. Datert til 780-535 BC.
S-38	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund/ ujevn	21 x 27	18 cm	Stolpehull	Gulbrun litt rødlig fet sand/ silt, noe brent leire, lite kull	Relativt veldefinert
S-39	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	24 x 24	48 cm	Stolpehull	Rødbrun fin sand/ silt, brent leire og enkelte kullbiter	Veldefinert og tydelig, kan ha vært utskiftet stolpe
S-40	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	18 x 26	14 cm	Stolpehull	Rød og brungul fin sand/ silt og noe brent leire	Relativt veldefinert. Utskiftet stolpe til S-68, der S-40 er sekundær. S-40 er ikke dyp, men massen er fetere og avgrensning tydelig
S-41	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	22 x 22	32 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand/ silt, brent leire og noe kull	Veldefinert og tydelig
S-42	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Ujevn	31 x 41	25 cm	Stolpehull	Rødlig leirholdig sand med brent leire	Relativt veldefinert og særlig i profil,

							og kull og lysere gulbrun fin sand	kan omfatte en utskiftet stolpe, derav den noe ujevne avgrensningen i plan
S-43	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	16 x 17	18 cm	Stolpehull	Brunrød fin sand/ silt, brent leire og noe kull	Tydelig i plan, men noe grunn og utflytende i profil
S-44	Avskrevet	Felt A Husomr. 2	-	-	-	Avskrevet	-	Grunn og utflytende
S-45	Avskrevet	Felt A Husomr. 2	-	-	-	Avskrevet	-	Grunn og utflytende
S-46	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	24 x 19	28 cm	Stolpehull	Rødlig leirholdig sand med brent leire og noe kull og lysere gulbrun fin sand	Relativt veldefinert, særlig i profil
S-47	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	21 x 21	12 cm	Stolpehull	Rødlig leirholdig sand med brent leire og noe kull og lysere gulbrun fin sand	Relativt veldefinert og ligger kun 20 cm NV for S-46, og ligner denne, men S-47 er ikke like dyp.
S-48	Avskrevet	Felt A	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-49	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund/ ujevn	23 x 19	37 cm	Stolpehull	Rødlig leirholdig sand med brent leire og noe kull og lysere gulbrun fin sand	Veldefinert, kan være en utskiftet stolpe, derav noe ujevn i plan, men meget tydelig i profil
S-50	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-51	Smiegrop	Felt A	Usikker/ Oval	150 x 40 cm i plan, 160 og 100 cm i bredde i profil	8-10 cm	Bunn av ovnsstruktur, lik S-80	Kraftig rødfarget meget fet leire med jernoksid, enkelte kullbiter og små biter av brent leire.	S-51 viste seg ved snitting å bestå av to separate strukturer. Massen er helt lik den i S-80. S-51 kan representere bunnen av to tilsvarende strukturer. Datert til 370-195 BC.
S-52	Avskrevet	Felt A	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-53	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	10 x 15	33 cm	Stolpehull, lite	Brun kompakt leire-sand med noe kull	Lite og dårlig definert i plan, men dypt og tydelig i profil
S-54	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	10 x 15	24 cm	Stolpehull, lite	Brun kompakt leire-sand med noe kull	Lite og dårlig definert i plan, men dypt og tydelig i profil
S-55	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund/ ujevn	Ø=20	15 cm	Stolpehull	Lys brun kompakt sand/silt med rød leire og noe kull	Relativt tydelig, massen ligner de andre stolpehullene i området, med dette er grunnere
S-56	Avskrevet	Felt A	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-57	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-58	Ildsted	Felt A	Ujevn	150 x 200	13 cm	Mulig bunn av ildsted?	Større område med kull, aske og hvitbrent sand	Tolkningen er usikker, og strukturen ligger i østlig kant av felt A
S-59	Nedgravning?	Felt A	Ujevn/ avlang	-	-	-	Masse som S-61	Strukturen fortsetter øst for feltet. Strukturen usikker. Ikke undersøkt.
S-60	Nedgravning?	Felt A	Ujevn/ oval	-	-	-	Masse som S-61	Strukturen usikker. Ikke undersøkt.
S-61	Nedgravning?	Felt A	Ujevn/ avlang	76 x 266	28 cm	Mulig vegggrøft? Tolkning usikker.	Blandet fyll: lys brun og mørk brun fin sand og noe kull.	Massen kan til dels ligne den i mulig vegg-grøft S-2, men virker mer blanda, strukturen er usikker. Datert til 415-545 AD.
S-62	Avskrevet	Felt A	-	-	-	Natur	-	-
S-63	Avskrevet	Felt A	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-64	Stolpehull	Utenfor under-	Rund	-	-	Stolpehull	Kullspettet mørk brun kompakt	Ligger rett sør for vegggrøft S-2. Ikke

		søkelsesomr.					sand/silt	undersøkt.
S-65	Stolpehull	Utenfor under-søkelsesomr.	Rund	-	-	Stolpehull	Kullspettet mørk brun kompakt sand/silt	Ligger rett sør for veggrøft S-2. Ikke undersøkt.
S-66	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	11 x 10	20 cm	Stolpehull	Gulbrun fin sand/ silt, noe kull	Minst 20 cm dyp, mulig dypere, men noe utydelig avgrenset
S-67	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	10 x 10	20 cm	Stolpehull	Gulbrun fin sand/ silt, noe kull og brent leire	Noe dårlig definert både i plan og profil
S-68	Stolpehull	Felt A Husomr. 2	Rund	Ø=24	44 cm	Stolpehull	Rødbrun og brungul fin sand/ silt, noe brent leire	Relativt veldefinert S-68 er primær til S-40, som representerer en utskiftning S-68 er mye dypere enn S-40, men massen er ikke like fet og nedgravningen noe mindre tydelig
S-69	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-70	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-71	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-72	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-73	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-74	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-75	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-76	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-77	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-78	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-79	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-80	Smiegrop	Felt A	Rund-oval	Ø=130-150	Inntil 32 cm	Ovn benyttet i forbindelse med jernproduksjon/ fremstilling - av ukjent karakter	Kraftig rødfarget meget fet leire med jernoksid, kun få kullbiter, dessuten mengder av ovnsføring av leire og en stor slagglump. Enkelte større stein i bunn.	Godt bevart ovnsstruktur. Den røde leiren er tilsvarende den i S-51. Datert til 400-375 BC.
S-81	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-82	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-83	Avskrevet	-	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-84	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-85	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-86	Nedgravning	Felt B	Rund/ ujevn	Ø=ca 120	Ca 40 cm	Grop av uviss funksjon	Mørk gulbrun fin sand med noe kull	Strukturen ble gravd, men ingen funn eller videre avklaring
S-87	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-88	Stolpehull	Felt B Ingen relaterte stolpehull	Rund	-	-	Stolpehull	-	Ikke undersøkt
S-89	Stolpehull	Felt B Ingen relaterte stolpehull	Rund	-	-	Stolpehull	-	Ikke undersøkt
S-90	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-91	Avskrevet	Felt B	-	-	-	Avskrevet	-	-

S-92	Avskrevet	Felt A	-	-	-	Avskrevet	-	-
S-93	Nedgravning/ grop	Felt B	Rund	Ø=ca 40 cm	Ca 8 cm	Grop, mulig natur. Tolkning svært usikker	Brun noe kullblandet masse i midten, og med hvit og rødlig kant	Ikke innmålt, lå 50 cm Ø for S-10. Kull vedartsbestemmes. Kun foto, ikke tegnet.

8.2. FUNN OG PRØVER

Funnliste C55667 – C55672

C-nr.	Kontekst/ struktur	Gjenstand(er)	St. mål	Materiale	Kommentar
C55667	Nes 93/17 Husområde 1, Stolpehull	/1-6: Kullprøver	-	Kull	-
C55668	Nes 93/17 Husområde 2 Stolpehull	/1-2: Leirklining m/ stråavtrykk /3-9: Kullprøver		Brent leire og kull	Leira er dårlig brent
C55669	Nes 93/17 Ovn S-80	/1: Slagg; /2: Ovnsforing av brent leire /3-5: Kullprøver		Brent leire og kull	Leira er dårlig brent og uten magring
C55670	Nes 93/17 Ovn S-51	/1-3: Kullprøver	-	Kull	-
C55671	Nes 93/17 Resterende strukturer	/1-9: Kullprøver	-	Kull	-
C55672	Østmo 93/17 Stolpehull	/1: Kullprøve	-	Kull	-

Liste over kullprøver og jordprøver, Nes 93/17

Prøve nr.	Kontekst	C-nr.	NTNU Lab.-nr.	Type	Gram	Treslag	Kommentar	C14-dat.
1	S-58	C55671 /7	-	Kullprøve	1,2	-	Fra profil	-
2	S-51	-	-	Jordprøve	-	-	Fra profil, SV-del. Ikke katalogisert	-
3	Felt A	-	-	Jordprøve	-	-	Kontrollprøve av steril undergrunn, tatt 2,5 m Ø for S-51. Ikke katalogisert	-
4	S-51	C55670/1	Tua-6737	Kullprøve	0,8	Bjørk / furu	Ved graving	370-195 BC
5	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
6	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
7	S-51a	C55670/2	-	Kullprøve	0,1	-	Fra plan	-
8	S-51b	C55670/3	-	Kullprøve	0,1	-	Fra profil	-
9	S-3a	C55671 /2	-	Kullprøve	4,2	-	Fra profil	-
10	S-5	C55671 /4	-	Kullprøve	0,9	-	Fra profil/ SV del	-
11	S-4	C55671 /3	T-19101	Kullprøve	23	Bjørk	Fra profil, vestlig del	160-5 BC
12	S-1	C55671 /1	-	Kullprøve	0,2	Bjørk, selje/vier/osp	Kull fra sørlig del/ plan	395-265 BC
13	S-7	C55671 /6	T-19102	Kullprøve	7	Bjørk	Fra profil, NV-del	370-170 BC
14	S-6	C55671 /5	-	Kullprøve	0,2	-	Kull fra SØ del/ plan	-
15	S-80	-	-	Jordprøve	-	-	Prøve av rød leiremasse. Ikke katalogisert	-
16	S-80	C55669 /4	-	Kullprøve	0,2	-	Kull fra brun kullblanda fyllmasse	-

17	S-80	C55669 /5	-	Kullprøve	3,7	Furu	Kull fra hvitfarget sand	-
18	S-80	C55669 /3	TUa-6736	Kullprøve	0,5	Bjørk / furu	Biter tatt ut fra profil	400-375 BC
19	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
20	S-12	C55667 /1	-	Kullprøve	0,7	-	Fra profil	-
21	S-13	C55667 /2	TUa-6733	Kullprøve	0,5	Bjørk / furu	Fra profil	365-195 BC
22	S-15	C55667 /4	-	Kullprøve	0,5	-	Fra profil	-
23	S-16	C55667 /5	-	Kullprøve	1,6	Bjørk, selje/vier/osp furu	Fra profil	195-110 BC
24	S-19	C55667 /6	-	Kullprøve	0,6	Bjørk, selje/vier/osp furu	Fra profil	390-260 BC
25	S-14	C55667 /3	-	Kullprøve	0,2	Bjørk, furu	Fra profil	390-250 BC
26	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
27	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
28	S-41	C55668 /9	-	Kullprøve	0,2	-	Fra profil	-
29	S-32	C55668 /5	TUa-6734	Kullprøve	0,2	Bjørk, selje/ vier/osp, furu	Fra profil	200-120 BC
30	S-39	C55668 /8	-	Kullprøve	0,8	-	Fra profil	-
31	S-33	C55668 /6	-	Kullprøve	0,4	-	Fra profil	-
32	S-31	C55668 /4	-	Kullprøve	0,3	-	Fra profil	-
33	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
34	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
35	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
36	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
37	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
38	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
39	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
40	S-30	C55668 /3	-	Kullprøve	0,3	-	Fra profil	-
41	S-37	C55668 /7	TUa-6735	Kullprøve	0,5	Bjørk,selje/ vier/ osp, eik, furu	Fra profil	780-535 BC
42	S-61	C55671 /8	T-19103	Kullprøve	3,5	Furu	Ved graving av mulig veggroft	415-545 AD
43	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
44	Utgår	-	-	-	-	-	-	-
45	S-93	C55671 /9	-	Kullprøve	0,2	-	Prøve fra en av de røde/ hvite strukturene, felt B	-

Liste over kullprøve, Østmo 93/16.

Prøvenr.	Kontekst	C-nr.	NTNU Lab.-nr.	Type	Gram	Treslag	Kommentar	C14-dat.
K-11	R300	C55672/1	Tua-6738	Kullprøve	2	Bjørk / furu	Fra profil. Prøve tatt ved fylkeskommunens undersøkelse	1270-1290 AD

8.3. TEGNINGER

Kun et fåtall av tegningene er rentegnet, og de er lagt inn som illustrasjoner i denne rapporten. I felt ble følgende tegninger gjort:

Tegningnr.	Motiv
1	S-12 plan og profil
2	S-13 plan og profil
3	S-16 plan og profil
4	S-57 plan
5	S-9 og S-10 plan
6	S-29 plan og profil
7	S-61 plan og profil
8	S-27 plan og profil
9	S-21 plan og profil
10	S-56 plan og profil
11	S-20 plan og profil
12	S-58 plan
13	S-58 profil
14	S-19 plan og profil
15	S-34 plan
16	S-37 plan og profil
17	S-14 plan og profil
18	S-15 plan og profil
19	S-41 plan og profil
20	S-22 og S-23 plan og profil
21	S-39 plan og profil
22	S-38 plan og profil
23	S-51 a og b plan og profil
24	S-40 og S-68 plan og profil
25	S-24 og S-25 plan og profil
26	S-36 a og b plan og profil og S-66 profil
27	S-62 plan
28	S-32 og S-33 plan og profil
29	S-30 og S-31 plan og profil
30	S-92 plan og profil
31	S-35 plan og profil
32	S-3 plan og profil
33	S-67 og S-43 plan og profil
34	S-42 plan og profil
35	S-5 plan og profil
36	S-46 og S-47 plan og profil
37	S-49 plan og profil
38	S-4 plan og profil
39	S-7 plan og profil
40	S-80: 2 tegninger. Plan og profil.

8.4. FOTOLISTE.

Filmnr 1	Motivbeskrivelse	Utfyllende_Info
Cf33131_01	ID-foto, film 1.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_02	Oversikt over utgravningsområdet ved oppstart, mot Ø.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_03	Oversikt over utgravningsområdet ved oppstart, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_04	Arbeidsbilde. Hanne Mette under flateavdekking med maskin, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_05	Arbeidsbilde: Hanne Mette under flateavdekking med maskin, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_06	Stolpehull S12, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_07	Stolpehull S-12, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_08	Stolpehull S13, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_09	Stolpehull S-13, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_10	Stolpehull S-16, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_11	Stolpehull S-16, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_12	Stolpehull S-29, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_13	Stolpehull S-29, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_14	Stolpehull S-9, plan mot NØ.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_15	Stolpehull S-9 og S-10, plan mot NØ.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_16	Stolpehull S-9 og S-10, profil mot NØ.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_17	Stolpehull S-57, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_18	Stolpehull S-57, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_19	Stolpesporlignende "strukturer", felt B, planfoto. Tolket som natur. Mot NØ.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_20	S-2: mulig vegggrøft (+mulige stolpehull: S-48 (avskrevet), S-64 og S-65), mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_21	S-2: mulig vegggrøft (+ mulige stolpehull: S-48 (avskrevet), S-64 og S-65).	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_22	Nedgravning S-61, plan mot N. S-58 i bakgrunnen.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_23	S-56, plan mot N. Avskrevet.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_24	Stolpehull S-27, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_25	Stolpehull S-27, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_26	Nedgravning S-61, profil mot Ø (østlig profil).	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_27	Nedgravning S-61, profil mot V (vestlig profil).	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_28	Stolpehull S-21, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_29	Husområde 2 med S-34 sentralt, mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_30	Ildsted(?) S-34, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_31	Stolpehull S-30, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_32	Stolpehull S-31, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_33	Stolpehull S-33, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_34	Stolpehull S-32, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33131_35	S-56 profil mot N. Avskrevet.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33131_36	Stolpehull S21, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33131_37	Stolpehull S-20, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.

Filmnr 2	Motivbeskrivelse	Utfyllende_Info
Cf33132_01	ID-foto, film 2.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33132_02	Ildsted S-58, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_03	Stolpehull S-30, profil mot N, med fotopinne.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33132_04	Stolpehull S30, profil mot N, uten fotopinne.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33132_05	Stolpehull S-20, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_06	Stolpehull S-19, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_07	Stolpehull S-31, profil mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold

Cf33132_08	Ildsted S-58, profil mot V.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_09	Stolpehull S-19, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_10	Ovn S-51, plan mot S.	Fotograf: Wenche Helliksen
Cf33132_11	Stolpehull S-37, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_12	Stolpehull S-33, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33132_13	Ildsted S-34, profil mot Ø. Med fotopinne.	Fotograf: Inger Marie Berg-Hansen
Cf33132_14	Ildsted S-34, profil mot Ø. Uten fotopinne.	Fotograf: Inger Marie Berg-Hansen
Cf33132_15	Stolpehull S-14, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_16	Stolpehull S-37, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_17	Stolpehull S-33, profil mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33132_18	Stolpehull S-41, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_19	Stolpehull S-14, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_20	Stolpehull S-15, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_21	Stolpehull S-41, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_22	Stolpehull S-39, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_23	Stolpehull S-39, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33132_24	Stolpehull S-15, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33132_25	Stolpehull S-39, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis

Filmnr 3	Motivbeskrivelse	Utfyllende_Info
Cf33133_01	ID-foto, film 3.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_02	Stolpehull S-39, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_03	Stolpehull S-22 og S-23, plan mot NV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33133_04	Ovn S-51, profil mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_05	Ovn S-51, profil mot Ø.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_06	Ovn S-51, profil, mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_07	Ovn S-51+S-51b til høyre, profil mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_08	Ovn S-51b, profil mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_09	Stolpehull S-38, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_10	Stolpehull S-38, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_11	Stolpehull S-68 (v) og S-40 (h), plan mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_12	Stolpehull S-22 og S-23, profil mot NV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33133_13	Stolpehull S-68 (v) og S-40 (h), profil mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_14	Ovn S-80, plan mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_15	Ovn S-80, plan mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_16	Ovn S-80, nærbilde, mot V.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33133_17	Stolpehull, S-66 (venstre hjørne) og S-36 (avskrevet). Plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_18	Stolpehull S-36, plan mot N. Avskrevet.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_19	Stolpehull S-66, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_20	S-24 og S-25, plan mot N. Avskrevet.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33133_21	S-36, profil mot N. Avskrevet.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_22	S-24 og S-25, profil mot N. Avskrevet.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33133_23	Stolpehull S-66, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_24	Stolpehull S-35, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33133_25	Stolpehull S-62, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.

Filmnr 4	Motivbeskrivelse	Utfyllende_Info
Cf33134_01	ID-foto, film 4.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_02	Stolpehull S-35, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_03	S-62, profil mot N. Avskrevet.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_04	Stolpehull S-92, plan mot N. Avskrevet.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.

Cf33134_05	Stolpehull S92, profil mot N. Avskrevet.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_06	Kokegrop S-3, plan mot NV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_07	Stolpehull S-32, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_08	Stolpehull S-32, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_09	Stolpehull S-67 (v) og S-43 (h), plan mot Ø.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_10	Ovn S-80, ikke helt ferdig formgravd, mot SØ. Merk leirelaget til høyre: kompakt og gropformet, bunn av ovn?	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_11	Ovn S-80, ikke helt ferdig formgravd, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_12	Ovn S-80, ikke helt ferdig formgravd, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_13	Stolpehull S-67 og S-43, profil mot Ø.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_14	Kokegrop S-3, profil mot NV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_15	Stolpehull S-43, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_16	Steinpakning / grop S-5, plan mot SV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_17	Stolpehull S-42, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_18	Stolpehull S-46 og S-47, plan mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_19	Stolpehull S-46, plan mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_20	Stolpehull S-47, plan mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_21	Steinpakning/ grop S-5, profil mot SV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_22	Kokegrop/ildsted S-4, plan mot Ø.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_23	Stolpehull S-46 og S-47, profil mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_24	Stolpehull S-46, profil mot NØ.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_25	Stolpehull S-47, profil mot NØ.	Fotograf: Ellen k. Friis
Cf33134_26	Ovn S-80, formgravd, mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_27	Ovn S-80, formgravd, østlig del, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_28	Ovn S80, formgravd, østlig del, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_29	Ovn S-80, formgravd, vestlig del, mot Ø.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_30	Ovn S-80, formgravd, vestlig del, stein fjernet. Mot Ø.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_31	Stolpehull S-49, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_32	Kokegrop/ ildsted S-4, plan mot Ø.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33134_33	Stolpehull S-49, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33134_34	Ovn S-80, profil mot V (østlig snitt).	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_35	Ovn S-80, profil mot V (østlig snitt).	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_36	Ovn S-80, profil mot N (østlig del).	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33134_37	Arbeidsbilde: Ellen dokumenterer	Fotograf: Stine A. Melvold

Filmnr 5	Motivbeskrivelse	Utfyllende_Info
Cf33135_01	ID-foto, film 5.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_02	Ovn S-80, profil mot Ø (vestlig del).	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_03	Ovn S-80, profil mot Ø (vestlig snitt).	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_04	Ovn S-80, profil mot N (vestlig snitt).	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_05	Husområde 1, sett mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_06	Husområde 1, sett mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_07	Husområde 1, sett mot S.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_08	Husområde 1, sett mot S.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_09	Kokegrop S-1, plan mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_10	Kokegrop S-1, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_11	Kokegrop S-7, plan mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33135_12	Kokegrop S-7, profil mot N.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33135_13	Kokegrop S-6, plan mot NV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_14	Kokegrop S-6, profil mot NV.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_15	Nedgravning S-86, plan mot SV.	Fotograf: Ellen K. Friis

Cf33135_16	Nedgravning S-86, plan mot SV.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33135_17	Nedgravning / mulig veggroft S-28, terminus: plan mot V.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33135_18	Nedgravning S-86, profil mot SV.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33135_19	Nedgravning S-86, profil mot SV, nærbilde.	Fotograf: Ellen K. Friis
Cf33135_20	Husområde 2, oversikt, mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_21	Husområde 2, oversikt mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_22	Husområde 2, oversikt mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_23	Husområde 2, oversikt mot N. Med tallerkner.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_24	Husområde 2, oversikt mot N. Med tallerkner.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33135_25	Husområde 2, oversikt, 6 tydelige og mulig samtidige stolpehull markert, mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold

Filmnr 6	Motivbeskrivelse	Utfyllende_Info
Cf33136_01	ID-foto, film 6.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_02	Husområde 2, oversikt, mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_03	Nedgravning/mulig veggroft S28, profil mot N.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33136_04	Nedgravning/ mulig veggroft S-28, profil mot S.	Fotograf: Hanne Mette Rendall W.
Cf33136_05	Stolpehull S-55, plan mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_06	Stolpehull S-55, profil mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_07	Stolpehull S-54, profil mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_08	Stolpehull S53, profil mot N.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_09	Stolpesporlignende "strukturer", felt B, planfoto mot Ø. Tolket som natur.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_10	Oversikt, felt B, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_11	Oversikt, felt A, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold
Cf33136_12	Oversikt, felt A, mot S.	Fotograf: Stine A. Melvold

8.5. PRØVERESULTATER

Høeg - Pollen, 876 842 262 MVA,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

Larvik, 5/2-07.

Til Jannie Schnedler Johansen.

Analyse av 10 kullprøver fra Nes, 93/17, Grue kommune, Hedmark.
Tiltakskode: 759052, Prosjektkode 250664.

K11/R300.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 6 Betula (bjerk) og 34 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,2 g.

MP(KP)21/S13.

Det ble bestemt 40 biter. Av disse var 15 Betula (bjerk) og 25 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,2 g.

MP(KP)29/S32.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 24 Betula (bjerk), 3 Salix/Populus (selje, vier/osp) og 3 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,1 g.

MP(KP)41/S37.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 22 Betula (bjerk), 3 Salix/Populus (selje, vier/osp), 1 Quercus (eik) og 4 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,3 g.

KP11/S4.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Betula (bjerk). Godt daterbart materiale 12,8 g.

KP13/S7.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Betula (bjerk). Godt daterbart materiale 2,5 g.

KP4/S51.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 23 Betula (bjerk) og 7 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,5 g.

KP42/S61.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

KP17/S80.

Det ble bestemt 40 biter. Alle var Pinus (furu).

KP18/S80.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 20 Betula (bjerk) og 10 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,2 g.

Helge Irgens Høeg

Høeg - Pollen, 876 842 262,
Helge Irgens Høeg,
Gloppeåsen 10,
3261 LARVIK

Larvik, 5/5-08.

Til Inger Marie Berg-Hansen.

Analyse av 4 kullprøver fra Nes, 93/17, Grue kommune, Hedmark,
Tiltakskode 759052, Bestillerkode 272000.

KP 12, S-1, Kokegrop, C-55671/1.

Det ble bestemt 25 biter. Av disse var 22 Betula (bjerk) og 3 Salix/Populus (selje vier/osp). Godt daterbart materiale 0,2 g.

KP 23, S-16, Stolpehull, C-55667/5.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 15 Betula (bjerk), 6 Salix/Populus (selje, vier/osp) og 9 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,2 g.

KP 24, S-19, Stolpehull, C-55667/6.

Det ble bestemt 30 biter. Av disse var 24 Betula (bjerk), 1 Salix/Populus (selje, vier/osp) og 5 Pinus (furu). Godt daterbart materiale 0,4 g.

KP 25, S-14, Stolpehull, C-55667/3.

Det ble bestemt 20 biter. Av disse var 13 Betula (bjerk) og 7 Pinus (furu).

Helge Irgens Høeg.

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Berg-Hansen, Inger M.
KHM/Fornminneseksjonen/UiO
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3816

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-6733	C55667/1, S13, MP21 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk		2215 ± 35	BC365-195	-26.9
TUa-6734	C55668/2, S32, MP29 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk, selje vier/osp		2155 ± 35	BC200-120	-28.3
TUa-6735	C55668/2, S37, MP41 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk, selje vier/osp		2515 ± 40	BC780-535	-25.7
TUa-6736	C55669/3, S80, KP18 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk		2315 ± 40	BC400-375	-25.6
TUa-6737	C55670/1, S51, KP4 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk		2220 ± 40	BC370-195	-26.2
TUa-6738	C55672/1, R300, K11 Østmo, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk		745 ± 35	AD1270-1290	-25.3

Dato: 10 OCT 2007

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Berg-Hansen, Inger M.
KHM/Fornminneseksjonen/UiO
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3816

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Datert del	¹⁴ C alder før nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
T-19101	C55671/1, S4, KP 11 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk	6.0 g	2070 ± 50	BC160-5	-26.1*
T-19102	C55671/1, S7, KP 13 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk	2.0 g	2205 ± 65	BC370-170	-26.1*
T-19103	C55671/1, S61, KP 42 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Furu	1.9 g	1600 ± 55	AD415-545	-26.1*

Dato: 10 OCT 2007

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Fred H. Skogseth

Steinar Gulliksen

LABORATORIET FOR RADIOLOGISK DATERING

Adr.: NTNU – Gløshaugen, Sem Sælandsv. 5, 7491 Trondheim
Telefon 73593310 Telefax 73593383

DATERINGSRAPPORT

Oppdragsgiver: Berg-Hansen, Inger M.
KHM/Fornminneseksjonen/UiO
Postboks 6762 St. Olavs plass, 0130 Oslo

DF-3816

Lab. ref.	Oppdragsgivers ref.	Materiale	Dateret del	¹⁴ C alder for nåtid	Kalibrert alder	δ ¹³ C ‰
TUa-7360	C55671/1, KP12, S-1 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk, selje vier/osp		2290 ± 35	BC395-265	-25.3
TUa-7361	C55667/5, KP 23, S-16 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk, selje vier/osp		2140 ± 35	BC195-110	-26.1
TUa-7362	C55667/6, KP 24, S-19 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk, selje vier/osp		2280 ± 35	BC390-260	-26.1
TUa-7363	C55667/3, KP 25, S-14 Nes, Grue, Hedmark	Trekull Bjørk		2270 ± 35	BC390-250	-26.4

Dato: 07 JUL 2008

Laboratoriet for Radiologisk Datering

Pål Johan Svanem
Pål Johan Svanem

Steinar Gulliksen
Steinar Gulliksen

Utdrag fra rapport fra UV Uppsala (Willim og Grandin 2008).
(Det er brukt feil Cnummer i rapporten. Rett nummer er C55669).

Diskussion och tolkning

Slagg

Ytterformerna i slaggen C55699/1, med de väldefinierade slaggsträngarna är karaktäristisk för reduktionsslagger. Dess tämligen homogena uppbyggnad signalerar samma process. Stora delar av dess mineralinnehåll, med dominans av wüstit och mindre mängd olivin och glas, samt enstaka förekomster av metalliskt järn är också utmärkande för reduktionsslagger, och speciellt den höga wüstitmängden är vanlig i de äldre reduktionsslaggerna. I slaggen finns dock detaljer som talar mot att det är en reduktionsslagg. Det första är att den är mer magnetisk än reduktionsslagger vanligen är. En orsak till magnetism kan vara inneslutningar av metalliskt järn. Vid delning kunde dock inga sådana noteras. En annan anledning till magnetism är förekomst av magnetit. Det visade sig i undersökningarna i mikroskop finnas, men bara koncentrerat till tunna stråk i slaggen. Den del vi har analyserat mer detaljerat är en ytterkant som troligen är den övre delen. Den andra halvan av slaggen har, om vi tittar på hela tvärsnittet ett utseende som liknar den mer normala reduktionsslaggens sammansättning, som dessutom dominerar i provet. Sannolikt är det endast det stråk som i tvärsnittet ser aningen ljusare ut, som innehåller dessa komplexa järnoxider. Sådana är inte vanliga i slagger men vi har noterat dem i några få fall. De flesta av dessa är smidesslagger, flertalet från primärsmede eller åtminstone tidiga skeden av smidet. Exempel på en sådan plats är en medeltida smedja i Landvetter, Västergötland (Forenius m.fl. 2007). Vid en undersökning i Malmö, Kristineberg Syd, i Skåne, påträffades slagger från flera olika kontexter. En smidesslagg (primärsmede) från äldre järnålder (romersk järnålder?) liknar den nu undersökta slaggen från Nes både i makro- och mikroskala (Grandin m.fl. 2007. I ett omfattande material med "vanliga" reduktionsslagger från en långvarig järnframställning i Viby sn i Närke (Hjärthner-Holdar m.fl. 1997) fanns enstaka exempel där liknande komplexa järnoxidbildningar observerades. Ugnsresten som slaggen från Viby påträffades i är inte daterad men omkringliggande blästugnar är daterade till i huvudsak Vendeltid.

Slaggen C55699/1 kan därmed inte tolkas helt entydigt. Varför dessa komplexa mineral bildas i slagger är inte heller helt utrett så vitt vi känner till. Bildningen beror dels på slaggens totala sammansättning, dels på hur temperaturen varierar när slaggen bildas och hur fort bildningen går till. Dessutom påverkas mineralförekomsten av om slaggen bildas i ugnen eller en härd med reducerande förhållanden. Likaså får det effekt om lufttillförseln är högre och förhållandena därmed är oxiderande vilket tillåter magnetitbildningen. Det är dock möjligt att slagguppsamlingsutrymmet i blästugnen har varit tämligen grunt och slaggen har fyllt upp utrymmet och kommit upp i nivå med blästeringången där det tillfälligt kan ha varit större tillförsel av syre, just när det aktuella slagglagret bildades.

I C55699/2 dolde sig ytterligare ett slaggstycke under ett skikt av rödbränd lera. Denna slagg, med plana till svagt rundade sidor (botten/överyta), har former som är karaktäristiska för smidesslagger. Den har också skikt av insmält silikatrikt material vilket också är vanligt i

smidesslagger. Den saknar dessutom de tydliga slagsträngarna som förekommer i C55699/1. Dessutom förekommer mineralet magnetit i slaggen på sätt som är kännetecknande för slagger från smidet.

Bränd lera

Bland de tre fragmenten i C55699/2 är det två som består av rödbränd lera. Ingen av dessa uppvisar några tecken på att ha blivit upphettade till så höga temperaturer att de har smält och fått en glasig yta, vilket är normalt för lera som kommer från blästugnar eller ässjor. På slaggen i C55699/1 kunde vi observera gråbränd lera som var fastbränd på slaggen. Detta kan tolkas som att slaggen runnit mot någon form av vägg/grop där lera funnits och påverkat leran så att den fäst på slaggen, men inte i så hög utsträckning att leran har smält. En möjlig tolkning är att slaggen runnit ner i en grop (uppsamlingsgrop för slagg) under den egentliga ugnen, och att denna grop varit fodrad med lera.

Järnhantverk

Problemställningarna kring det undersökta materialet gällde dels vilken eller vilka metaller som har hanterats, dels vilket processled i en metallhantering det rör sig om, dels om den brända leran kan kopplas till detta järnhantverk. Resultaten av vår undersökning visar att det endast är hantering av järn som kan ses i slaggerna. Slaggerna har inte bildats vid arbetet med några andra metaller eller legeringar.

I rapporten från de arkeologiska undersökningarna i Nes (Melvold & Berg-Hansen 2006) nämns fyndet av en ny ugnstyp i och med de påträffade anläggningarna S-80 och S-51. Denna ugnstyp har tolkats som en typ av reduktionsugn, d.v.s. en ugn avsedd för framställningen av järn från malm. Jämför vi denna tolkning med det analyserade materialet, slaggen och den brända leran har vi gjort bedömningen att slaggen C55699/1 sannolikt är en reduktionsslag även om det finns indikationer även på senare processled. Den hör därmed troligen hemma i järnframställningsprocessen och inte smidet. Däremot visar den andra slaggen, C55966/2, som fanns under ett täcke av rödbränd lera, drag som snarare är karaktäristiska för smidet. Det skulle innebära att de två slaggerna från samma kontext representerar två olika processled. Om de är funna i den anläggning där de en gång har bildats är det därför mer sannolikt att båda slaggerna är smidesslagger. Alternativt kan materialet vara sekundärt placerat i en anläggning som ursprungligen inte var den där processen ägde rum, dvs. antingen ugnen eller smideshärden. För att utreda anläggningens funktion skulle den brända leran kunna bidra med ytterligare information. Denna uppvisar dock inga tecken på att ha varit upphettad till sådana temperaturer som krävs i en blästugn, och kanske inte heller de som uppnås i en smideshärd. Fortfarande finns dock alternativet med blästugn kvar eftersom leran kan ha varit del av infodring i en slagguppsamlingsgrop där ej särskilt höga temperaturer uppnås.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att slaggerna vi har undersökt är entydiga när det gäller vilken metall som har bearbetats, då de visar att

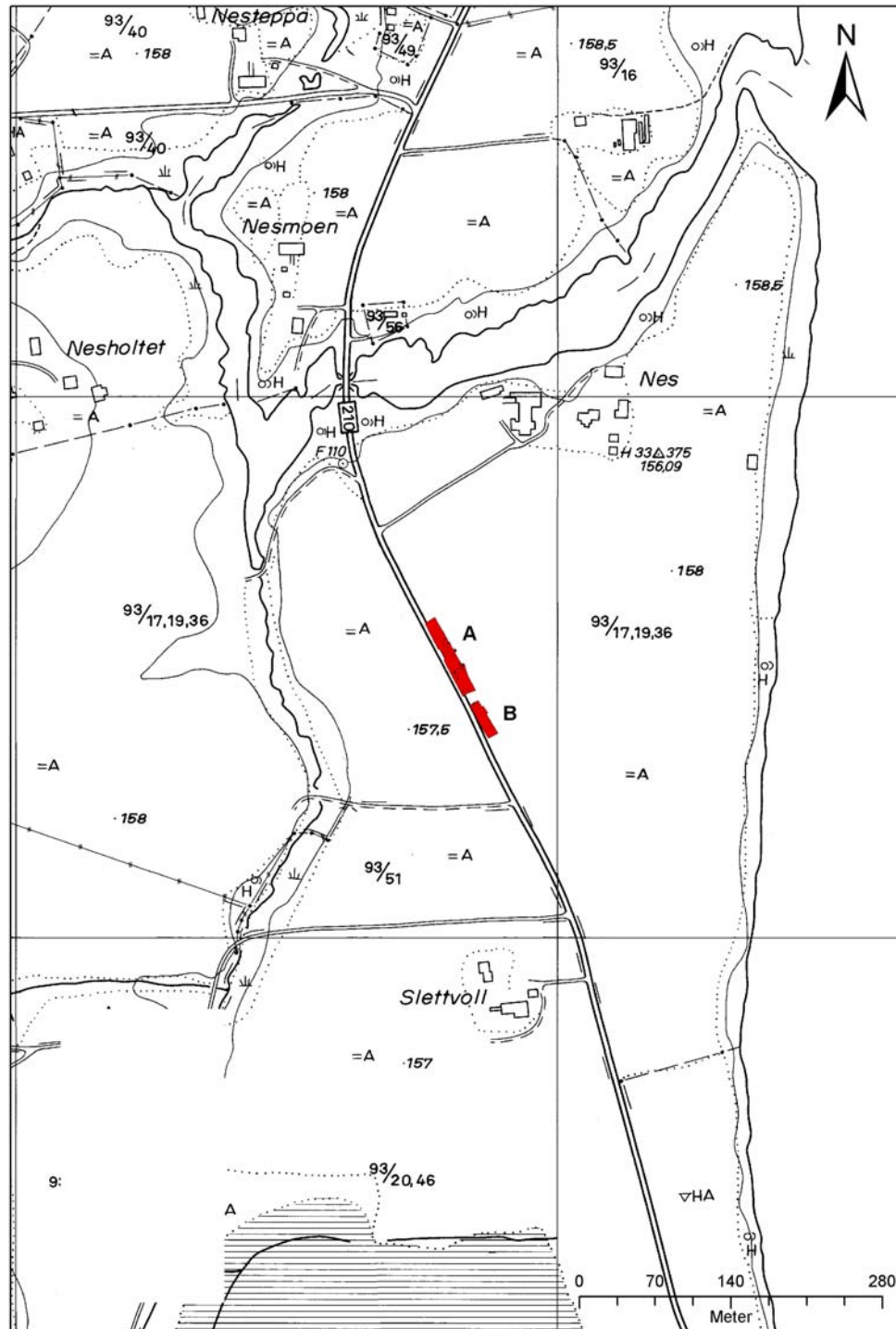
det handlar om järn. Däremot är det mer svårtolkat vilken av järnhanterings processer de kommer ifrån. Det finns tecken som talar för såväl reduktion som smide, men det är mindre troligt att dessa båda har skett i samma anläggning.

Referenser

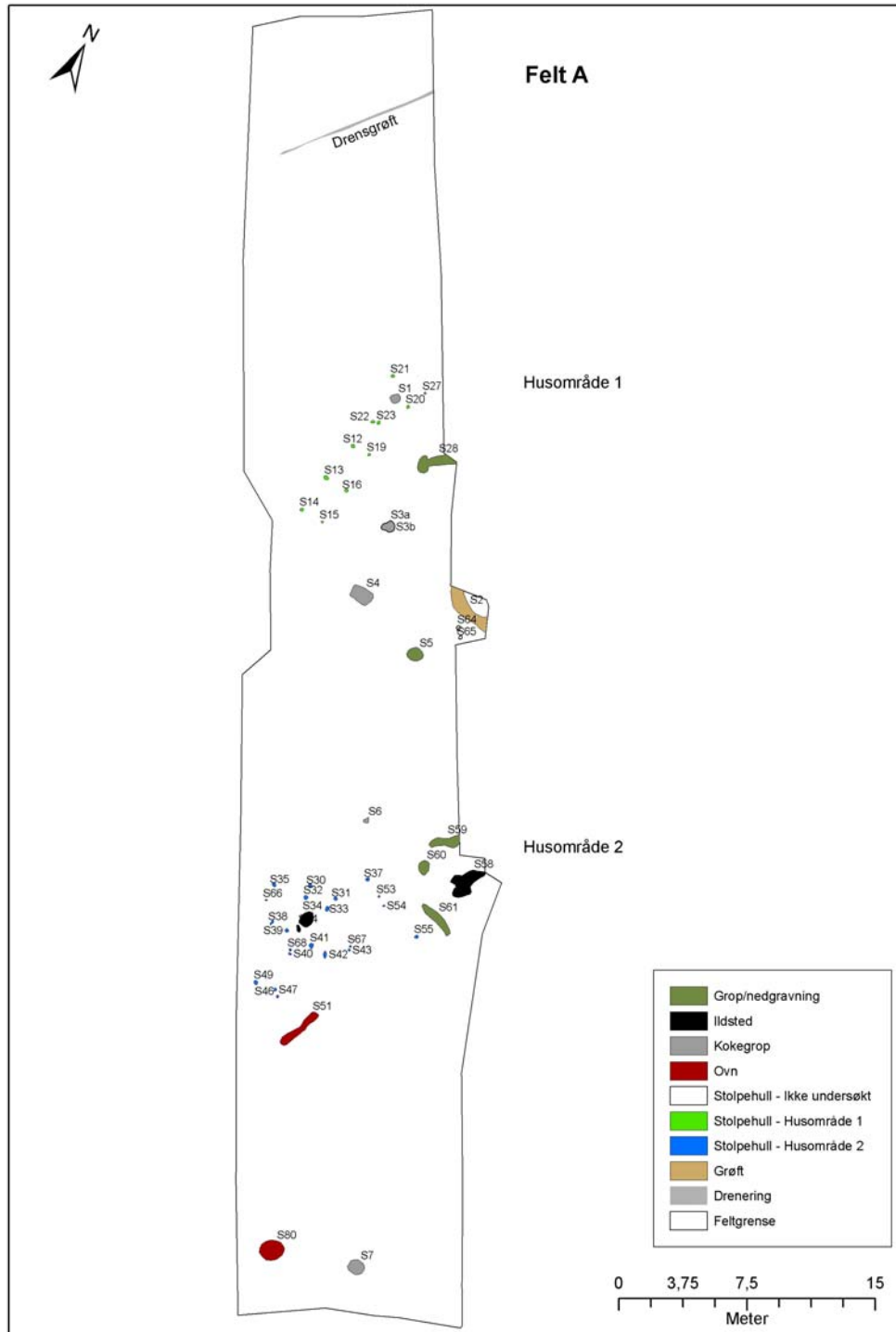
- Forenius, S., Andersson, D. & Grandin, L. 2007. En medeltida smedja i Salmered. Arkeometallurgisk undersökning. RAÄ 87, Landvetters sn, Västergötland. *Geoarkeologiskt Laboratorium, Analysrapport 3-2007*. Uppsala.
- Grandin, L., Andersson, D. & Willim, A. med bidrag av Stilborg, O. & Grönberg, E. 2007. Ett mångfacetterat metallhantverk i Södra Kristineberg och Svängedammshagen. Arkeometallurgiska analyser av brons, järn, slagg, malm och teknisk keramik från yngre bronsålder och järnålder. Malmö stad, Oxie sn, Skåne. *Geoarkeologiskt Laboratorium, Analysrapport 9-2007*. Uppsala.
- Hjärthner-Holdar, E., Kresten, P., Larsson, L. & Lindahl, A. 1997. Järnframställning och smide på Närkeslätten under 2500 år. Arkeometallurgisk undersökning av lämningar utmed nya sträckningen av E20 i Viby sn, Närke. *Geoarkeologiskt Laboratorium, Analysrapport 28-1997*. Uppsala.
- Melvold, S.A. & Berg-Hansen, I.M. 2006. Bosättningsspor. Nes, 93/17. Grue, Hedmark. Rapport Arkeologisk utgravning. Kulturhistoriskt Museum Univesitetet i Oslo Fornminnesseksjonen. Oslo.

8.6. KART

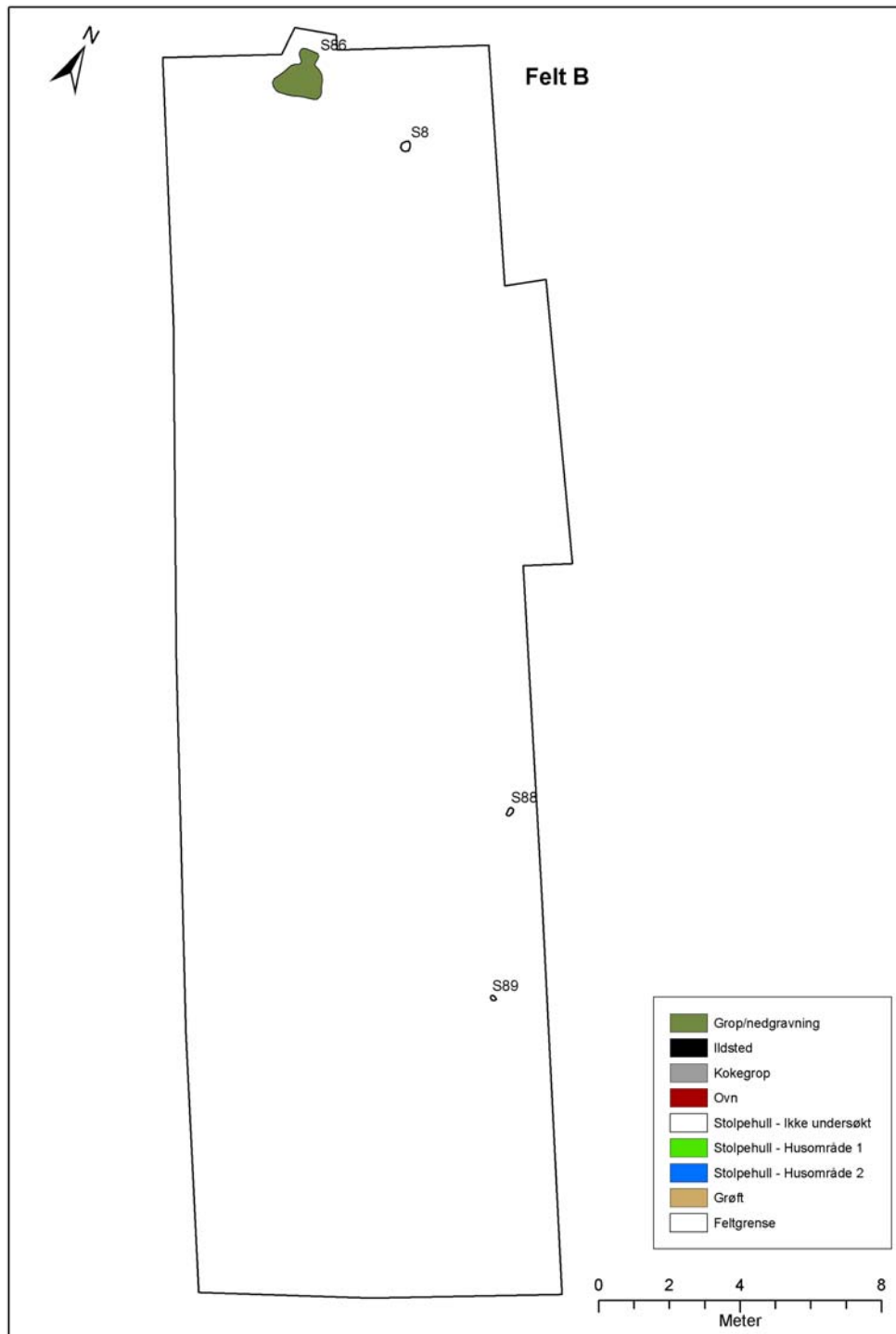
1: Innmålingskart 1: Nes gård, utgravningsområdet avmerket. M=1:5000.

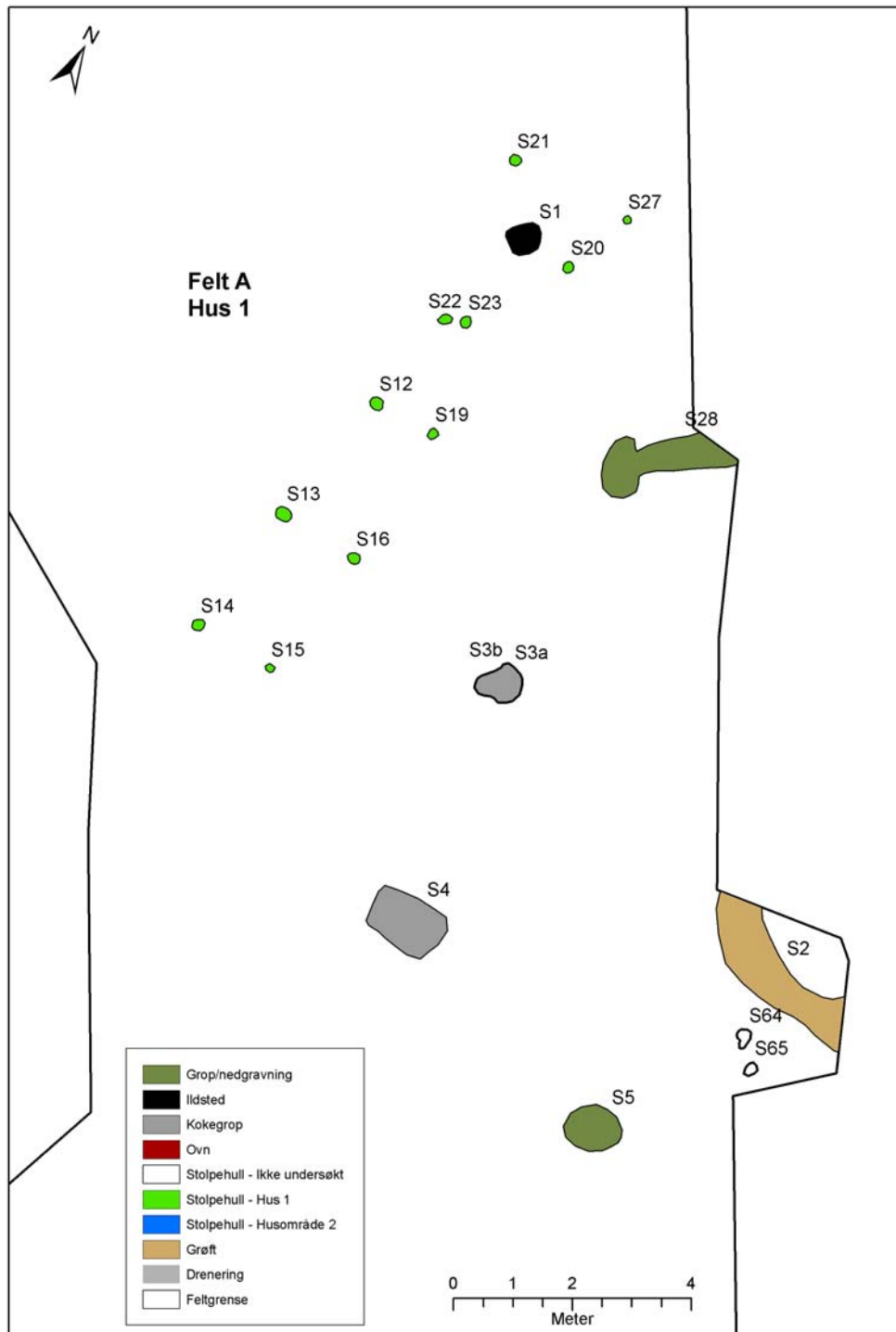
2: Innmålingskart 2: Felt A. M=1:300.

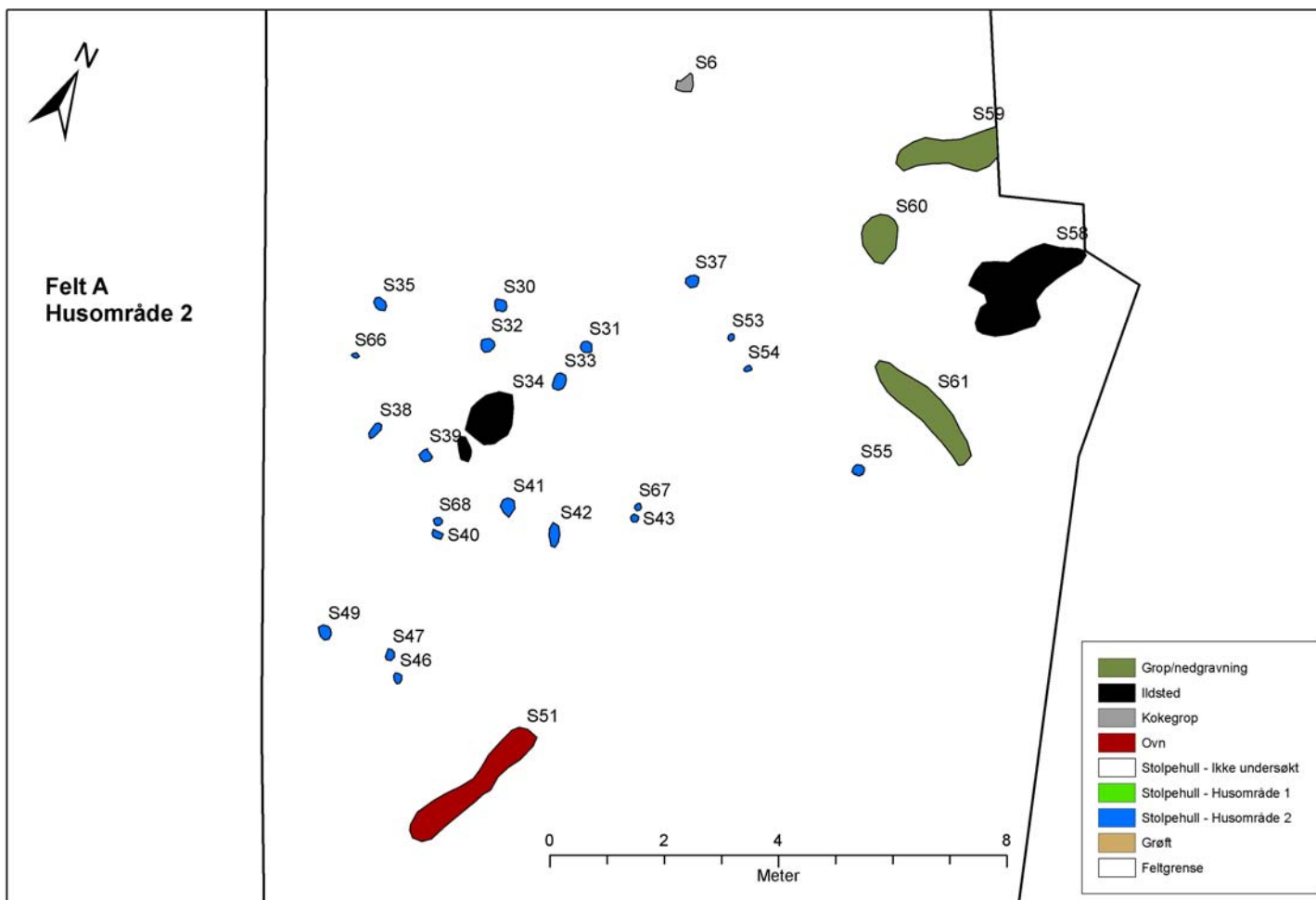
3: Innmålingskart 3: Felt B. M=1:300.

4: Innmålingskart 4: Detalj felt A: hus 1. M=1:200.

5: Innmålingskart 5: Detalj felt A: husområde 2. M=1:200.

Fredag
Villsvin-aktig godt
 SIDE 24
 OG 22

Sin egen oktober-festival
 SIDE 22
 OG 23

Hairport Din frisør

Kongsvinger: Gågata	TF: 62 81 55 44	
Kongsentert	TF: 62 81 40 06	
Bornie & Cyde	TF: 62 81 32 30	
Skarnes: Parken Kjøpesenter	TF: 62 96 16 00	
Magnor	TF: 62 83 73 56	
Pisa	TF: 62 95 03 10	
Årnes	TF: 63 90 02 86	Silje-Mari Tomter Magnor Under opplæring

KLAR FOR HELG ■ MAT OG DRIKKE ■ GOD HELG ■ KINO

Glåmdalen SOLØR

FREDAG
 20. OKTOBER 2006
 Uke 42 - Nr. 243
 122. årgang
 Lossalg kr 15

TIPS OSS TLF: 62 88 25 00 SMS: GLTIPS til 2005 E-POST: tips@glomdalen.no www.glomdalen.no

Historiske funn

MÅLER: Hanne Mette Rendall måler dybden på sporene etter en trepols fra et stolpehus. FOTO: JENS HALIGEN

■ **Der den nye vannledningen til Grue skal ligge, lå det en jernalderbosetting cirka år 400 før Kristus.**

■ **Arkeologer er i gang med utgraving, og det er funnet stolpehull etter husene som sto der.** SIDE 18 OG 19

LEDER:
 «Har ikke feilinformert om riksvei 2.»
 Sjefredaktør Rolf Nordberg
 SIDE 16

KONGSSENTERE

Rose
 Traf for

Stem på et av antrekkene und **MOTESHOWI** lørdag 21. oktober kl. 13.00!
 Bli med i trekningen av **5 stk. gavekort à kr 100**
 Vinnerne blir kontaktet!
 SE ANNONSE SIDE 5

Nina Dahl Hansen
Får spørsmål om mye rart SIDE 2 OG 3

Weekendkupp!
 Fersk **Napoleonskake**
 (2 pkn.) **1490** pr. pk.

 Kongsvinger

Peugeot 307 SW
 RÅSTERK 90 HK HDI TURBODIESEL OXYGO

PRIS KUN KR **268.600,-**
 inkl. vinterhjul på alu, felg
 Avgiftsvinneren!
 Nye 2007 priser allerede nå!

GLÅMDAL BILSENTER AS
 KONGSVINGER • TLF. 62 82 32 00
 www.glamdalbilsenter.no

Kan hjelpe Grue opp SIDE 29

Tom Nordlie

Kultur & underholdning

Sunde-billetter slippes

OSLO Dystein Sundet (bildet) show skal være baren, har gått for fulle hus i hast. Nå legges billettene ut for vårens forestillinger, og her gjelder det å være rask, om du vil ha med deg den elleville Skarnes-guttens ablegger, sammen med bandet «meget i sløyd». Showet er en blanding av viser, stand-up og selvfløiende de velkjente ordspillene som han lirer av seg. Showet spilles på Dixie Showteater.

Wonder fikk hederspris

OSLO Den amerikanske artisten Stevie Wonder har mottatt en hederspris fra det amerikanske borgerrettighetsmuseet. Prisen ble første gang utdelt i 1991 og gis til personer som har vært til støtte for den amerikanske borgerrettighetsbevegelsen, melder BBC. Stevie Wonder (56) fikk sin første hit som 13-åring og fulgte på med en rekke slagere utover 1960- og 1970-tallet. I 1984 sto Wonder for storhittene «Just Called to Say I Love You». Tidligere denne uka fikk artisten en plikgjennelse for sin lange artistkarriere. (A8)

NEW YORK

Sharon Osbourne til operasjonsbordet

Realitjetjeneren og rockebrostra Sharon Osbourne planlegger å operere ut et magebånd som gjorde at hun slanket seg 56 kilo. Sharon Osbourne fikk operert inn magebåndet, som begrenser matinntak ved å slurpe inn magesekken, i 1999. Til tross for at båndet førte til at hun slanket seg hele 56 kilo, vil hun nå klette seg med det. Hun skal derfor få det operert ut i desember, når hun reiser tilbake fra Storbritannia til USA.

Hun vil nå isteden prøve psykoterapi for å få bakt med vekstproblemet sitt. – Jeg må finne ut hva jeg gjør med meg selv, sier Osbourne til magasinet People. – Jeg tror jeg har en slags selvselvgjøkkenskap, sier hun og forteller hvordan hun har lagt på seg sju kilo det siste året til tross for at hun har et innoperert magebånd. Hun fortjener dette med problemer med overvekt. (A8)

Graver 2400 år tilbake i tid

Jernalderen graves fram for å gi plass til ny vannledning. Rester etter hus og industri dukker fram, og restene stammer fra cirka år 400 før Kristus.

GRUE
KENNETH MELLEM
kenn@johansen.no 62 95 59 27

– Vi undersøker bosettingsspor som fylkeskommunen ønsket tidligere i år i forbindelse med den nye vannledningen, sier Stine Melvold, felleleder for utgravingen ved gløden Nes på Grue vassdrag.

Området som vannledningen fra Kongsvingen til Grue skal gå gjennom, er et frokost ferdiområde. Ettersom det ikke var mulig å legge ledningen andre steder, ble Kulturhistorisk museum i Oslo kontaktet for utgraving. Nå er tre kvadrater i gang med utgraving.

Alt-i-ett-hus
– Det er funnet spor etter stokker i jorda. Dette er spor etter hus, og vi ser på arkitekturen i dette, og regner med at funnene er fra bosetting fra cirka 400 år før Kristus. Det tyder på at det var langhus med takbærende stolper. Her var alle funksjoner samlet i ett hus, fra familier til hushy, sier Stine Melvold. Hun forteller at det meste naturlig nok har gått i oppløsning. Men funnene viser at det har vært bosetting i Grue fra flere hundre år før Kristus.

– Det ser ut som det har vært både bosetting og industri her. I den røde jorda kan det tyde på at det har vært om til utvinning av jern. Helt sikkert er det i alle fall at det var bosetting her, og det vil nok være rester etter nye mer dersom man begynner å grave videre utover på jorden, forteller Stine Melvold.

GRAVER: Felleleder Stine Melvold graver fram noe som ser ut til å være en slags redde utvite hva det er spor etter. BILDER: JENS HAUGEN

SPOR: Nærmest Hanne Mette Rendall som måler dybden på sporene etter en treplass fra et stolpehus. Bak fra venstre: Ellen Friis og Stine Melvold.

BAKGRUNN

Jernalderen
Jernalderen i Norge regnes som perioden mellom cirka 500 før Kristus til 1030 etter Kristus. Det vil si det tidrommet fra jernet fortrenge bronnen som materiale i redskaper og våpen. Jernet fra myrene ga menneskene nye muligheter. Den raske voksende befolkningen trengte større næringsgrunnlag og med bedre redskaper ryddet de ny jord hjemme. I Norge deles jernalderen inn i to perioder. Eldre jernalder og yngre jernalder. Yngre jernalder tok over fra 550 etter Kristus til 1050.

ARNES KINO
KONFORSEN 120 00 160
www.arneskino.no
www.norskfilm.no

NORGEPREMIERE
Fre. kl. 18.00 og 20.00, lør. kl. 16.00, 18.00 og 20.00, (S), son. kl. 13.00 og 16.55, man. kl. 18.00, (K), 7 år (0734)

VILDDYR
Fre. kl. 18.30, lør. kl. 16.30, son. kl. 15.00 SISTE DAG, (K), alle (0729)

KIRKOG OG VILDDYRENE
Fre. kl. 20.30, lør. kl. 18.30 og 20.45, son. kl. 18.35 og 21.05, man. kl. 20.00, (K), 15 år (0735)

FRITT VILT

Kunstnernatur
En av Norges fremste naturmalere
Jan Petter Bratsberg
stiller ut malerier i perioden 21.10. - 12.11.06.
Åpning: Lørdag 21.10. kl. 12.00

Åpningstider:
Man.-lør. kl. 09.00 - 21.00
Søndager kl. 16.00 - 21.00

Galleriet - Nes Kulturhus
Skolegata 10,
2150 Arnes.

NORD-ODAL
Søn. 22. okt. kl. 18.00 (alle)

OSLO OGSÅ NORSKE TALL

HEKKEN

BYGDEKINOEN

Kl. 18.00 (7 år)
Disneys Villydr

Kl. 20.00 (11 år)
Click

Grue Kino
Kirkensgt
Søndag
22. oktober
www.bygdekinoen.no

FURUTANGEN
BYEOMRÅDE

Store utsiktstomer nær Trysil

På Furutangen Hytteområde tilbys byggekarene skolekommune i stamper fra 1,8-2,7 mål med høy infrastruktur

- Strøm, vei, vann og avløp
- Kabel-TV med mange kanaler
- Bredbånd med høy kapasitet

Aktiviteter året rundt

- Høy muligheter for skiløp og alpin
- Helt utgangspunkt for turer og aktiviteter
- Alltid tilbud innen jakt og fiske
- Badestrand og mulighet for egen båt plass

Furutangen Hytteområde ligger i Nordre Osen, midt mellom Rena og Trysil og med enestående utsikt mot sør-vest og Osenjøen.

Tilbudet er for mer informasjon
kontakt Hildegunn
70 99 21 99 63 44 47 82

ER DU PLAGET AV DÅRLIG NATTESØVN PÅ GRUNN AV «RESTLESS LEGS» (UROLIGE BEIN)?

Vi søker etter pasienter til deltagelse i en internasjonal klinisk studie.

Du har til nå vært lite å tilby pasienter med UROLIGE BEIN. Flere avsluttende studier har vist at et nytt legemiddel kan lindre plagene som denne sykdommen gir. Det skal nå undersøkes om denne medisinen også kan bedre søvnen til de som har UROLIGE BEIN.

Kvinner og menn mellom 18 og 80 år kan delta. Gravide eller ammende kvinner kan ikke delta.

Halvparten av de som blir med vil få ikke-aktivt medisin (Placebo). Studien vil vare totalt 12 uker. Alle studierelaterte undersøkelser og medisiner vil være uten kostnad for deg. Du vil få god oppfølging av din sykdom.

Du må totalt til 6 legebesøk i løpet av de 12 ukene.

Undersøkelsen er godkjent av Statens Legemiddelverk og Regional komité for medisinsk forskningsetikk. Region Øst har ingen innvendinger.

Hvis du er interessert i å delta eller vil vite mer, ta kontakt med dr. Morten Andersen eller studiekoordinator Alice Myrvaagnes, på telefon 62 34 73 90, eller E-mail: urologi@spesialtenter.no

8.7. TILVEKSTTEKST

C55667 - C55671

Produksjonsplass og boplassfunn fra førromersk jernalder fra NES (93 /17), GRUE K., HEDMARK.

Diverse bosetningsspor avdekket ved registrering foretatt av Hedmark fylkeskommune vår/sommer 2006 (Brodshaug 2006). Det ble da påvist 12 strukturer: 5 strukturer/ nedgravninger av usikker karakter, 5 kokegroper, 1 stolpehull og 1 mulig vegggrøft. Vegggrøfta ble senere 14C-datert til 770 - 400 f.Kr., men ble ikke videre undersøkt ved utgravningen da den lå utenfor planområdet. Utgravningen ble foretatt høsten 2006, og undersøkelsen strakte seg over et område på ca 12 x 80 m (felt A) meter og 12 x 30 m (felt B), begge sjakter langs Rv. 210, med ca 12 meters mellomrom. Felt A utgjorde 938 m² og felt B 360 m². De fleste av de undersøkte strukturene konsentrerte seg til felt A, hvor det ble påvist 55 sikre strukturer. Dette dreier seg om to separate områder med stolpehull (hhv. 11 og 22 stk), 2 ildsteder, 5 kokegroper, 6 udefinerte nedgravninger/groper og 7 strukturer (herunder nevnte vegggrøft) som lå utenfor undersøkelsesområdet eller ikke ble prioritert. Dessuten ble det påvist to strukturer tolket som ovner, kun den ene godt bevart, knyttet til en ubestemmelig produksjonsplass til framstilling eller bearbeiding av jern. Ved undersøkelsen på Nes fremkom svært få funn, kun brent leirklining med stolpeavtrykk (C55668/1-2), slag og ovnsforing fra ovnen (C55669/1-2) og diverse kullprøver (C55667-C55671). 13 prøver ble datert, av disse er ti fra førromersk jernalder, en fra yngre bronsealder, en fra folkevandringstid og en fra høymiddelalder. Alle vedartsanalysene er utført av Helge I. Høeg og dateringene ved NTNU (i Melvold 2008). Slagg- og leireanalysene ved er utført av Willim og Grandin (2008) ved UV Uppsala.

Orienteringsoppgave: Bosetningssporene som er undersøkt befinner seg 225 meter sørvest for våningshuset på Nes gård (93/17) og 290 meter rett vest for elva Glomma.

Kartreferanse: ØK, DC 056-5-4 Projeksjon: NGO1948 Gauss-K; Akse 4, N: 265770, Ø: -66595.

Litteratur:

-Egil Brodshaug

2006 *Innberetning for arkeologisk forundersøkelse. Vannledning Brandval - Grinder, Kongsvinger og Grue kommune.* Upublisert rapport, Hedmark fylkeskommune.

-Stine A. Melvold

2008 *Rapport fra arkeologisk utgravning av bosetningsspor, Nes (93/17), Grue kommune, Hedmark fylke.* Innberetning i Top. Ark.

-Willim, Annika og Lena Grandin,

2008 *Järnframställing eller smide? Arkeometallurgiska analyser av material från Hedmark fylke, Grue kommune, Nes 93/17. UV Uppsala Rapport 2008:10.*

Geoarkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet, Avdelingen för arkeologiska undersökningar.

C55667/1-6

Boplassfunn fra førromersk jernalder fra NES (93 /17), GRUE K., HEDMARK. Kullprøver fra husområde 1. Husområde 1 omfatter 11 stolpehull der fyllmasse og karakter ligner hverandre, men dybden varierer noe. Det var ikke mulig å påvise ett

bestemt hus her, men området gir et bestemt inntrykk av to rekker stolpehull orientert ca nord-sør. Fire stolper og et ildsted fra husområdet er datert til førromersk jernalder.

Kullprøver fra stolpehull.

- 1) Fra S-12. *Vekt:* 0,7 g.
- 2) Fra S-13. Vedartsbestemt til bjørk og furu. *Vekt:* 0,5 g. Prøven er radiologisk datert til 2215+/- 35BP, 365-195 calBC (TUa-6733).
- 3) Fra S-14. Vedartsbestemt til bjørk og furu. *Vekt:* 0,2 g. Prøven er radiologisk datert til 222270+/-35, 390-250 calBC (TUa-7363).
- 4) Fra S-15. *Vekt:* 0,5 g.
- 5) Fra S-16. Vedartsbestemt til bjørk, selje/vier/osp og furu. *Vekt:* 1,6 g. Prøven er radiologisk datert til 2140+/-35, 195-110 calBC (TUa-7361).
- 6) Fra S-19. Vedartsbestemt til bjørk, selje/vier/osp og furu. *Vekt:* 0,6 g. Prøven er radiologisk datert til 2280+/-35, 390-260 calBC (TUa-7362).

C55668/1-9

Boplassfunn fra yngre bronsealder/ førromersk jernalder fra NES (93 /17), GRUE K., HEDMARK.

Husområde 2 omfattet 22 stolpehull av noe varierende karakter, enkelte av dem svært veldefinerte og dype. Stolpehullene fortsatte åpenbart inn under veien, og det var dessverre ikke mulig å påvise bestemte hus. S-34 er tolket som et mulig ildsted, og ligger sentralt plassert mellom seks tydelige stolpehull, som er orientert i to rekker ca nord-syd. Det finnes imidlertid flere andre stolpehull i området, blant annet også et antall utskiftede stolper som tyder på flere bygningsfaser. Det ble gjort funn av noen få svært små fragmenter av brent bein og også noe leirklining med stråavtrykk i enkelte av stolpehullene.

- 1) 2 fragmenter **leirklining** med stråavtrykk fra stolpehull S-32. Dårlig brent og bevart. *Stl:* hhv. 3 og 1,8 cm. *Vekt:* 8 g
- 2) 2 fragmenter **leirklining** med stråavtrykk fra stolpehull S-39. Dårlig brent og bevart. *Stl:* hhv. 5 cm og 2,4 cm. *Vekt:* 27 g.

Kullprøver fra stolpehull.

- 3) Fra S-30. *Vekt:* 0,3 g.
- 4) Fra S-30. *Vekt:* 0,3 g.
- 5) Fra S-32. Vedartsbestemt til bjørk, selje, vier/osp og furu. *Vekt:* 0,2 g. Prøven er radiologisk datert til 2155+/- 35BP, 200-120 calBC (TUa-6734).
- 6) Fra S-33. *Vekt:* 0,4 g.
- 7) Fra S-37. Vedartsbestemt til bjørk, selje, vier/osp, eik og furu. *Vekt:* 0,5 g. Prøven er radiologisk datert til 2515+/- 40BP, 780-535 calBC (TUa-6735).
- 8) Fra S-39. *Vekt:* 0,8 g.
- 9) Fra S-41. *Vekt:* 0,2 g.

C55669/1-5

Produksjonsplass fra førromersk jernalder fra NES (93 /17), GRUE K., HEDMARK.

Slagg, ovsforing og kullprøver fra **ovn S-80**. Strukturen fremstod i plan som et område med svært kompakt kraftig rødfarget, fet leire, med biter av brente leirebiter i, iblandet noe kullspettet brun kompakt siltig sand. Det ble også funnet en klump av jernslag av usikker type i bunnen av strukturen. Slagg og brent leire ble analysert av UV Uppsala. Den ene slagglumpen er av smietypen, men en annen, som ble funnet inni en leireklump, er av reduksjonstypen. Leiren er rødbrent, men ikke glasert,

noe som er normalt for leire frå blesterovner eller esser. Det er derfor mulig at slaggen har rent ned i en grop (oppsamlingsgrop for slag) under den egentlige ovnen, og at denne har vært foret med leire. Slagget viser at strukturen har blitt brukt til å bearbeide jern i førromersk jernalder, men det er usikkert hvilke del av jernhånderingsprosessen funnene kommer ifra.

- 1) **Slagg** av jern. *Stl:* 13 cm. *Vekt:* 1046 g. Slagg med høyt innhold av jern, funnet nær bunnen av anlegget. Slagget ble sendt til mineralanalyse ved UV Uppsala. Slagget ligner reduksjonsslag, men det kan også være smieslag, slagget er mer magnetisk enn reduksjonsslag vanligvis er. Det er mulig at slagget er fra en primærsmie, i allefall er det fra en tidlig bearbeidingsfase av jernet.
- 2) **Leirforing.** Ved graving av halve ovnen fremkom 3909 gram ovnsforing, det kan antas at det dobbelte av dette gjelder for hele anlegget. 17 av de mest karakteristiske og best bevarte stykkene ble innsamlet. Blandt disse finnes 3 biter med spor etter en åpning, mulig blesteråpning, og ett stykke der leira er sintret. Dessuten finnes en rekke stykker med konkav innside med glattepor. Et utvalg av bitene er analysert av UV Uppsala. Inni den ene leireklumpen ble det funnet slag av smietypen. Ingen av de analyserte bitene viser tegn på å ha blitt oppvarmet i så høye temperaturer at de har smeltet og fått en glasert utside. Det er derfor mulig at leire stammer fra en grop som har vært under ovnen, og som har vært foret med leire. *Stl:* 10 cm. *Vekt:* 819 g.
- 3) **Kullprøve.** Vedartsbestemt til bjørk og furu. *Vekt:* 0,5 g. Prøven er radiologisk datert til 2315+/- 40BP, 400-375 calBC (TUa-6736).
- 4) **Kullprøve.** *Vekt:* 0,2 g.
- 5) **Kullprøve.** *Vekt:* 3,7 g.

C55670/1-3

Boplassfunn fra førromersk jernalder fra NES (93 /17), GRUE K., HEDMARK.

Ovn S-51 lå ca 13 meter lenger nord for S-80 (C55669), og inneholdt nøyaktig den samme typen fet og kraftig rødfarget leire som massen i denne, også her iblandet små biter brent leire. S-51 var imidlertid fullstendig ødelagt av pløying, og kun kullprøver er samlet inn. Strukturen er innmålt som én struktur i plan, men fremstod som to grunne groper i profil. S-51 var dårlig bevart, her stod bare bunnen igjen, maksimal dybde var her 10 cm. Det regnes for sannsynlig at S-51 representerer opprinnelig to ovner av samme funksjon som S-80.

- 1) **Kullprøve.** Vedartsbestemt til bjørk og furu. *Vekt:* 0,8 g. Prøven er radiologisk datert til 2220+/-40 BP, 370-195 calBC(TUa-6737).
- 2) **Kullprøve.** *Vekt:* 0,1 g.
- 3) **Kullprøve.** *Vekt:* 0,1 g.

C55671/1-9

Boplassfunn fra førromersk jernalder/ folkevandringstid fra NES (93 /17), GRUE K., HEDMARK.

Kullprøver fra kokegroper, ildsteder, veggrøft og struktur med ukjent funksjon.

- 1) Fra kokegrop S-1. Vedartsbestemt til bjørk og selje/vier/osp. *Vekt:* 0,2 g.
- 2) Fra kokegrop eller ildsted S-3. *Vekt:* 4,2 g.
- 3) Fra kokegrop eller ildsted S-4. Vedartsbestemt til bjørk. *Vekt:* 23 g. Prøven er radiologisk datert til 2070+/-50 BP, 160-5 calBC(T-19101).
- 4) Fra steinpakning eller grop av usikker funksjon S-5. *Vekt:* 0,9 g.
- 5) Fra kokegrop S-6. *Vekt:* 0,2 g.

- 6) Fra kokegrop S-7. Vedartsbestemt til bjørk. *Vekt:* 13 g. Prøven er radiologisk datert til 2205±65 BP, 370-170 calBC(T-19102).
- 7) Fra ildsted S-58. *Vekt:* 1,2 g.
- 8) Fra mulig vegggrøft S-61. Vedartsbestemt til furu. *Vekt:* 6,5 g. Prøven er radiologisk datert til 1600±55 BP, 415-545 calAD(T-19103).
- 9) Fra struktur av ukjent funksjon S-93. *Vekt:* 0,3 g.

C55672/1

Boplassfunn fra høymiddelalder fra ØSTMO av NES (93 /16), GRUE K., HEDMARK.

Kullprøve av bjørk/furu jfr. Høeg (i Melvold 2008), fra stolpehull R300. *Vekt:* 2 g. Prøven er radiologisk datert til 745±35 BP, 1270-1290 calAD(TUa-6738).

Funnomstendighet: Prøven er fra et stolpehull undersøkt av Hedmark fylkeskommune i forbindelse med arkeologiske registreringer foretatt i et større område (Brodshaug 2006). Disse registreringene ble i hovedsak utført ved å legge søkesjakter i dyrka mark, og resulterte i en utgravning på naboeiendommen, Nes gård, katalogisert under C55667-C55671. På Østmo ble det også avdekket et større område med bosetningsspor, men bosetningssporene her ble i all hovedsak ikke berørt av det aktuelle tiltaket. Stolpehullet R300 kan representere ytterkanten av dette bosetningsområdet, dateringen kan derfor fortelle noe om aktiviteten i området selv om det ikke er foretatt noen utgravning. Dateringen er også viktig i sammenheng med utgravningene på Nes, da det undersøkte området her kun befinner seg ca 500 meter i luftlinje fra tunet på Østmo gård. Stolpehullet R300 befant seg i dyrket mark, på en flat elveslette der undergrunnen bestod av de samme finsorterte elveavsetningene i lys fin sand som på Nes.

Orienteringsoppgave: Bosetningssporene som er undersøkt utgjør et antatt større aktivitetsområde i dyrket mark. Bosetningssporenes utstrekning er usikker, men det er snakk om et større område beliggende mellom riksvei 210 og elva Glomma, rett nord for Østmo gård og 310 meter rett nord for tunet på Nes 93/17 (C55667-C55671). Grue kommune, Hedmark fylke.

Kartreferanse: ØK, DC 056-5-4 *Projeksjon:* NGO1948 Gauss-K; Akse 4, N: 266343, Ø: -66495.

Litteratur:

-Egil Brodshaug

2006 *Innberetning for arkeologisk forundersøkelse. Vannledning Brandval - Grinder, Kongsvinger og Grue kommune.* Upublisert rapport, Hedmark fylkeskommune.

-Stine A. Melvold

2008 *Rapport fra arkeologisk utgravning fra Nes (93/17), Grue kommune, Hedmark fylke.* Topografisk arkiv, Kulturhistorisk museum.

